

INTERVJU SA NIKOLA JOVANOVIĆ

Beograd | Datum: 11. jul, 2017

Trajanje: 136 minuta

Prisutni:

1. Nikola Jovanović (Intervjuisani)
2. Marijana Toma (Vodila intervju)
3. Milan Petković (Kamera)

Simboli komentara u transkriptu neverbalne komunikacije:

() – emocionalna komunikacija

{ } – intervjuisani objašnjava gestovima

Ostali simboli u transkriptu:

[] – dodatak tekstu da bi se bolje razumeo

Fusnote su redaktorski dodaci koje daju više informacija o mestima, imenima ili o izrazima.

Prvi Deo

Marijana Toma: Danas je 11.07.2017. godine, intervju sa Nikolom Jovanovićem. Nikola, ja bih te zamolila da kažeš datum rođenja, mesto rođenja i nešto malo o svom detinjstvu i porodici u kojoj si rođen.

Nikola Jovanović: Hm, dakle ja sam Nikola Jovanović rođen sam sedmog septembra 1980. godine u Peći, kao drugo dete. Ovaj, brat je stariji dve i po godine, Dragoljub. U Peći sam živeo do '99-te, je l' da, do bombardovanja. Ne znam šta bih o detinjstvu. I osnovnu i srednju školu sam završio, ovaj u Peći. Srednja je bila baš, ovaj, pred kraj, za vreme, ovaj, za vreme rata, tako da to poslednje polugodište nismo ni išli baš mnogo u školu, ali ovaj...

Ali sem toga ono čega se ja svega sećam je, sećam se jednog jedinog stana u kome smo živeli. Pre toga smo živeli u nekoj kući ali ja se toga ne sećam, to je bilo kad sam bio baš mali. Sećam se tog stana, u ulici Muharem Bekteši. Ne znam sad kako se zove, ali blizu škole "Ramiz Sadiku". Tako se zvala bar kad sam ja krenuo. Posle su preimenovali u "Desanka Maksimović". Ne znam, išao sam dva puta u predškolsko, ovaj. Prvi put zato što je bio neizdrž, ovaj kod kuće. Nisam mogao da sedim pa su me upisali, a onda drugi put zato što nije moglo još da se upiše prvi razred pa onda sam išao još jednom da utvrdim gradivo. Sećam se da sam se osećao kao sramota, ponavljao sam predškolsko, ovaj ali dobro posle u školi sam bio vukovac¹ i sve to što ide s tim.

Ne znam čega se sećam, sećam se da što se detinjstva tiče sećam se bezbrižnosti, sećam se das mo ovaj, kako smo živeli u tim zgradama. Imali smo to jedno lepo dvorište gde je bila gomila dece. Sećam se upoređujući sada sa ovim kako moj sin raste, da još kao ultra mali mogli smo da izađemo ispred zgrade i da se igramo bez straha, da ne znam, auto ili nemam pojma. Imali smo tu u dvorištu sve. Bilo nas je, da, to je bilo je jako specifično, baš je bilo mnogo dece u tom komšiluku, i sećam se da ja recimo zbog toga nikad nisam imao neku specijalnu konekciju sa mojim bratom u smislu da se mi nešto družimo, da zajedno ovaj rastemo nego je on imao svoju ekipu, ja svoju ekipu jer smo od malena tako imali, svako bar po deset, petnaest drugara u dvorištu. I ovaj, i onda smo je l' da svako na svoju stranu vukli, išli. Sećam se da smo tu imali ispred zgrade baš svašta nešto. I koš i fudbal i odbojku. Sve smo mi to sami ovaj pravili, dovlačili, krali bandere iz, iz 'Elektrokosmeta', išli da, da, da lijem ovo, pleli mrežice, sve živo.

¹ Vukovac je kolokvijalni naziv za učenik/ca osnovne ili srednje škole u Srbiji koji je školovanje završio sa prosekom ocena 5,00 na kraju svakog završenog razreda. Za ovaj uspeh, đaci u Srbiji su na kraju osnovne i/ili srednje škole dobijali diplomu Vuk Stefanović Karadžić, te su stoga nazivani vukovci.

Škola mi je bila odmah pored kuće. Toga se, to mi je super bilo. Škola sa ogromnim lepim dvorištem, ovaj i bili smo ponosni na to da imamo najbolje školsko dvorište u kome smo imali veliki teren za fudbal, veliki teren za odbojku, mini park, ovaj svašta nešto. To je meni bilo super dok sam bio mali, jer sam mogao da otrčim do kuće sa odmora da jedem i da se vratim. Ne znam šta bih još.

Tata i mama su radili tada oboje u ‚Zastavi‘. Tata je mašinar, mama je hemičarka. Ona je radila u toj laboratoriji za ulje i maziva u ‚Zastavi‘, a tata je bio neki menadžer, direktor, iskreno da vam kažem šta znam. Znam da im je jedno vreme vodio arhiv i da su ga kasnije ovaj kad je prešao u drugu firmu iz Zastave, da su ga stalno zvali da im on kaže. On je znao ceo arhiv napamet gde im je šta. Baka je živela sa nama, ovaj, tatina mama. Ona nas je i čuvala kao male, nismo išli u vrtić. Tek smo onda krenuli u predškolsko i brat i ja.

Stan je bio sa dve spavaće sobe i neka kuhinja, dnevna, nešto nemam pojma, ali bilo je prostora za, za, za sve. Zgrada u kojoj sam živeo je bila četverospratnica, na svakom spratu po dva ovaj, stana. Bila je, četiri stana su bila albanska, da kažem, četiri srpska. To, to mi je ostao utisak iz detinjstva da vrata nikad nismo zaključavali, bukvalno, rasli smo jedni drugima u kući. Preko puta nas ovaj komšije su bili Albanci gde prvo smo kod njih ovaj brat i ja odrasli u njihovom stanu, a onda oni kad su kasnije dobili malu decu, oni su kod nas.

Sećam se i toga, meni je sad to, kasnije kad je sve krenulo, jelde, sva ta budalaština ratna, pa su ljudi tako vadili neke detalje da su ovakvi, onakvi, nemam pojma, ja se sećam toga da na primer, da oni nikad nisu pravili problem malom Valjaonu da kod nas jede svinjetinu. Nemam pojma, jer dete je dete nema šta. On kad odraste on će sam da bira da li će da bude takav ili takav. Ovaj, kod nas isto tako, jedini problem smo imali što sam ja maltretirao njihove ćerke non stop da prže palačinke pošto sam to obožavao da jedem, pa sam im tražio, pa onda one i kad me odbiju onda ih grde njihovi roditelji što neće, pa kako možeš da ga odbiješ. To su problemi kojih se sećam, to su eto problemi deteta u Peći u takvom jednom komšiluku, nego nekad mnogo lupamo pa se pojavi jedan koji ne znam tu, koji glumi predsednika kućnog saveta ili šta god, što nikad nismo imali ali on je nešto glumio sam. On izlazi pa juri nas, vrišti na nas, pa ne znam neki roditelji se svađaju. Ali detinjstvo me podseća baš na bezbrižnost.

Sećam se i toga da čak i ono malo kasnije, jel, kad već sam počeo da vozim i bicikl i to, možda sam imao nekih deset godina ili jedanaest, ali ne mogu tačno da se setim koliko je to, ali sećam se da sam sa jednim od drugara, da smo išli u Pečku banju biciklom. To je magistralni put koji do tamo 15 kilometara ili koliko. Nikad da mi neko zabrani ili da mi neko kaže, doduše ne znam da su mi i roditelji znali da mi to radimo, ali svejedno nisu me kontrolisali. Poverenje ovaj, nikad nismo imali nikakav osećaj da treba nečeg da se pazimo, kako bih rekao i onda tek kasnije kad smo došli u to vreme kad odjednom su nam rekli da treba da se pazimo, okej. Eto toga se sećam kao detinjstva, ne znam šta bih još rekao.

Marijana Toma: Peć, kako je izgledala Peć u tim godinama za tebe, iz tvoje percepcije?

Nikola Jovanović: Iz te percepcije, ogromno (...). Sad verujem da bi mi bila kao pola Zemuna, nemam pojma. Ali bila je velika. Sećam se tada da je bilo, da je meni naročito sad kad sam navikao da mi je škola ispred kuće, pa kad sam upisao gimnaziju, da sad treba da idem u gimnaziju, sad ja ne znam tačno koliko, ali možda kilometar i po daleko. Ono ko će da ide tamo, to je daleko. Svaki dan trebam da idem u školu i iz škole.

Peć, mi smo voleli uvek Peć i Peć je generalno tako kao mali, tad se još uvek. Imali smo stalno mini ekskurzije i kad smo bili u osnovnoj školi. Išli smo po Kosovu autobusom tamo, vamo, neke ovaj pećine, išli ne znam, Prizren. Ne mogu da se setim gde smo sve išli i mi smo uvek bili baš ponosni na Peć što je tako lepa. I sad pošto je moja mama iz Kosovske Mitrovice i provodili smo ono leto i zimu, po nekoliko dana tamo kod bake i deke i tetke. I onda, sećam se Mitrovica to je bilo ono sivilo industrijsko. Mi smo ih stalno zezali da tek kad je Trepča prestala da radi, da su videli ptice prvi put u životu jer nisu imali ptice pre toga zbog zagađenosti vazduha. Mitrovica je bila tako nekako urbana, sve soliteri, ovo-ono a Peć je bila mala, nekako ušuškana, lepa. Bio je samo jedan taj soliter koji smo prosto zvali soliter, ovaj koji je bio iznad deset spratova, ne znam koliko je imao. Ovo ostalo su bile zgrade i to pet, šest, sedam spratova i ovaj mi smo baš voleli to. I taj pogled na Rugovu.

Voleli smo da idemo, i to naročito u gimnaziji da pobegnemo sa časa i da odemo kod Patrijaršije i da kad nam dozvole, da kad uspemo da zeznemo sestre da nam prodaju ono patrijaršijsko vino čuveno, slatko koje je jedino ustvari crno vino koje ja mogu da pijem. Jer ne volim crveno vino ali to je nekako bilo slatko pa mi je prijalo. I onda da idemo tamo poviše Patrijaršije uz Bistricu i mislim to su neki stvarno lepi detalji kojima bi se ja i dan danas najradije vratio tome i prvo kad mi kažu čega se sećaš, sećam se toga.

I sećam se parka Karagač koji je u centru grada koji je na brdu i koji smo prelazili najčešće kad iz centra idemo u halu na, na, na košarku. Eto to je još jedna stvar koje se sećam, košarkaški klub. Zbog njega sam verovatno toliko i zavoleo košarku pa mi je i danas maltene to jedini sport koji stvarno pratim. Jer je pećka “Budućnost” stvarno imala tim, naročito tih poslednjih recimo sedam, osam godina kad se cela privreda lokalna udružila, svi Karići, Rajevići, Labovići,² svi su dali neke pare, opština, i napravili klub koji je išao iz lige u ligu. Mi smo čak putovali sa njima, ovaj, kao navijači, organizovana grupa. Sećam se sad ono ponosno, piše u novinama mali tekst ali lep. Navijači ultra giga, mega, to mi je stvarno ovaj bilo super.

Sećam se isto, da, ovaj koliko kod Peći je, to sam tek kasnije naučio da poštujem, tek kad su ti neki užasni ljudi spalili ovaj taj deo, taj stari, stari deo deo Peći se zvao Uska ulica i to je taj deo gde je pijaca bila i ta džamija koja je nekad bila crkva, pre toga džamija, nemam pojma, hiljadu priča smo čuli o njoj i više ne znam šta je tu istina. Ali ceo taj stari istorijski deo koji je i zaštićen od države bio, njega se sećam jako lepo, jer to je nekako imalo tu dušu, ovaj. Tek kasnije, posle kad sam živio i u Istanbulu nekako su me sve te uličice podsećale, taj bazar, bazari su me uvek podsetili na to. To mi je ostalo u pamćenju. I da, čuveni, čuveni Jaz koji je neki jaz u koji idu otpadne vode otprilike koji je išao kroz ceo grad kao Dunav-Tisa-Dunav otprilike, koji je povezivao. Ja sad gledano ne bi svoje dete pustio da priđe nikada, mi smo tu, mislim mi smo se kupali u njemu ali smo toliko puta prelazili, pa upadneš u njega, pa pojma nemam kako nam nisu noge otpale od te štrokavštine u, u njemu. Ali da, to je tako prolazilo kroz grad, negde natkriveno, uglavnom ljudi su padali unutra. To mi je ovaj, ostalo u sećanju. Ne znam šta još, nemam pojma. Ne znam, to je to otprilike.

Marijana Toma: Rekao si, ti si krenuo u školu osamdeset i sedme?

Nikola Jovanović: Tako mu dođe, osamdesete sam rođen, da.

Marijana Toma: Ona se prvo zvala “Ramiz Sadiku”?

² Poznate porodice privrednika iz Peći.

Nikola Jovanović: “Ramiz Sadiku”.

Marijana Toma: Onda se posle promenila. Jeste tada išli zajedno u školu³?

Nikola Jovanović: Jesmo, prvih dve, tri godine smo išli zajedno, ali zajedno u različitim smenama. Dakle nikad nije bilo mešanih odeljenja. Dakle bilo je, oni su nama sad govorili da je to prosto zbog toga što je prosto jezik drugačiji i gomila dece albanske ne govori srpski pa je kao zbog toga. Išli smo po smenama, mislim sad, sećam se toga, nije to bilo nešto nego kao Srbi, Albanci, nego kao ovi iz druge smene, ne znam, urezao je nešto u moju klupu. Onda sad ja čekam posle škole da vidim ko je taj, da ja njega upoznam, da ja njemu objasnim neke stvari, da ne može on tu moju klupu, nemam pojma, ovaj.

Mi smo učili isto sad ja ne znam sećam se, sad ja ne znam koji je to bio razred prvi, drugi, treći, četvrti, tu negde, učili smo albanski u školi te jedne godine. Ja sad ne mogu da se setim da li je to bio neki pilot program, bio sam vrlo mali, ali se sećam nesrećne jedne nastavnice koja reč srpskog nije znala i koja je nama pokušavala da nacrti nekog goluba pa da nam kaže kako se golub kaže na albanskom i tako nešto. Mislim suludo, ovaj ne znam kako su to. Verovatno pretpostavljam da je to bila ideja kao da se tu nešto uči, spaja, ali jako loše ovaj je to bilo.

A posle već ja ne znam od koje godine su se Albanci izdvojili iz škola i pravili te neke svoje. Sećam se da mi to ništa nije bilo jasno, mislim. Sad ono stvarno, kod mene u kući, moja porodica je stara pećka porodica. Ovaj, moj deda, kojeg ja nikad nisam upoznao, on je umro kad je tata imao 14 godina, on je bio krojač, ovaj i to je bio, sećam se to su mi hiljadu puta tako ponosno rekli, da je krojiio mantije za manastir Dečani što je bila ogromna čast u to vreme, ovaj pa zbog toga su me kasnije tamo i krstili i mene i brata. Dakle, stara jedna porodica, koja dakle, mi smo rasli u takvom jednom okruženju i u porodici gde, mislim, stvarno nikad nije bilo, stvarno ja nisam znao od tih naših prijatelja, ti naši prijatelji ko je Albanac, ko je Turčin, ko je Rom, ko je Srbin, ja nemam pojma.

Čak ni to Srbi i Crnogorci, ja sam tek kad sam otišao iz Peći shvatio da mi tu imamo neku podelu Srbi i Crnogorci. Ne razumem, kao kakvi sad Srbi i Crnogorci, šta je ovo, mislim?! I onda tako, imam neke prijatelje oni su se doselili u Beograd i pričaju crnogorski. E sad da, mi smo imali neki akcenat dole u Peći koji je bliži crnogorskom od, od, od, ovaj beogradskog, ali nije crnogorski i sad kako, ali dobro? Te podele se dese ponekad kasnije ili ih ljudi izaberu, otkud znam. Kao što sam ja izabrao da izgubim akcenat i da, da, da pričam, 'ajde da kažem beogradski, nemam pojma.

Ali šta sam hteo da kažem, sećam se, mislim sećam se da smo živeli u jednom takvom multi-društvu, hiljadu prijatelja, starih porodičnih, ovaj, nemam pojma i nikad nismo imali taj neki osećaj da su, da je neko od te vrste ili od one vrste, otkud znam, mislim, nemam pojma. Tata je govorio besprekorno albanski i nije nas terao da nešto naučimo ali je bilo s vremena na vreme kao pametno ti je da naučiš, već živiš tu. Ja nisam na žalost nikad naučio, razumeo sam sve jer prosto družili smo se, ovo-ono, ali je nekako pritisak bio na albanskoj deci da znaju srpski, više nego na nama i oni su više znali. Sad i oni koji nisu govorili i oni su razumeli srpski pa sporazumevali smo se mi, ovaj ali uglavnom je to bilo. Ja sad sve to gledam kroz jedno školsko dvorište koje je ustvari najbolji reper za sve to. I ovaj, sećam se da tek kasnije, ono u početku mi smo se birali po tome, ko je kakav fudbaler ili košarkaš, nemam pojma, a ne ko je od kojih. Kasnije sećam se da to '95-e, šeste, sedme je bilo već i toga da se prave albanski timovi i srpski timovi. Čak mislim da nismo ni igrali, ja se bar ne sećam ovaj, da smo igrali

³ Misli se na period kada su i Albanci i Srbi pohađali iste škole.

nešto jedni protiv drugih, više je bilo da smo se odvajali u školskom dvorištu. Oni igraju tamo, mi igramo tamo, tako nešto.

I tada iskreno nisam ja razumeo tu stvarno šta se dešava, ovaj. Slušaš ti sa strane, dakle već u nekom tom trenutku kad je već krenulo, ne znam, kad su krenuli prvi izveštaji da je neki policajac upucan u nekom selu i to je već '96-a, sedma, recimo, da tako nešto '96-a, sedma. Sećam se toga i sećam se blagog nekog straha, koji se malo uvukao među ljude. E šta će da se desi, šta ovo znači. Ranije je bilo, bilo je onih demonstracija, ovaj. Ranije, sećam se toga iz detinjstva, sećam se toga da su mi roditelji rekli sedi kući tih dva sata dok to prođe i nemam pojma ni šta su te demonstracije bile. Sećam se da su ovaj neki Albanci izlazili sa "V" i prolazili ulicama, sećam se da ih je policija jurila tuda oko naših zgrada, ali o čemu je to bilo, iskreno evo ni sad nemam pojma. Razumem sad šta je to ali tačno koji je to datum, tačno šta je bio okidač tog protesta ili šta god, baš pojma nemam.

Bili smo prilično zaštićeni, ovaj sa te strane, a i klinci, mislim, nema šta. Sve i da su mi objašnjavali verovatno bih ja to i zaboravio. A kasnije kad je to već krenulo malko ozbiljnije sećam se tog straha koji je malo ušao među ljude. Mi u kući nikad nismo razgovarali o tome. Mislim, nismo nešto pričali o tome šta to znači ili ne. Tata nam je pokazivao delima šta on misli o svemu tome, on je... Da, mislim inače on je napravio veliki rizik tada '88-e, '89-e i iz 'Zastave' prešao kod Karića, koji su tek tada pravili firmu i ponudili mu da zauzme mesto direktora za, za Peć za te njihove fabrike i sećam se da su mu svi govorili nemoj da ti padne napamet, ti si lud, privatna firma, je si li ti normalan. On je napravio rizik i to se isplatilo i zbog toga smo '90-e, ovaj živeli prilično zaštićeni, nismo razmišljali o tome, o inflaciji. Mislim jesmo, ali ne toliko da sad razmišljaš da li će plata da ti vredi dva evra. On je devizno primao platu i to je nama bilo super. E da, sećam se kad je on, ovaj, mislim kad je prešao, da sad, zbunio sam se i ne znam o čemu sam pričao bio.

Marijana Toma: Pričao si o detinjstvu, o školi...

Nikola Jovanović: Sad sam nešto sam krenuo da kažem i setio sam se tate ali ne znam zbog čega. A da, delima nam je pokazivao, to sam hteo da kažem, delima nam je pokazivao time što je on u sred svega toga ne znam, kada drugi neki roditelji možda sklanjaju decu bilo je i toga da sklanjaju decu na nekoliko meseci van grada zato što ne znaju to što se priča kako će Albanci da napadnu Beograd, ovaj Peć i otkud znam, on je pravio kuću čovek. On je ulagao svu ušteđevinu koju smo imali i nismo imali, u gradnju porodične kuće, na dva sprata i potkrovlje, koju iako je znao da ćemo mi ići da studiramo i pitanje je bilo da li ćemo da se vratimo u Peć, on je to pravio da ima porodičnu kuću da imamo gde da se vratimo. I to je pravio ono kako treba. Podrum, veliki sprat, još jedan, potkrovlje, veliko dvorište, ludilo. I ovaj, sećam se da moji mama i tata su se stalno nešto svađali. Ona ga je ubeđivala da kupi stan u Beogradu da bismo mi imali gde da studiramo, itd. Ne, on je to tu hteo i to je to. I onda mi smo nekako imali taj osećaj da ok, tata je najpametniji čovek na svetu i on prosto zna šta će da se desi i to je to. Čak i posle bombardovanja kad je bilo, ovaj ono ljudi odlaze masovno, on sedi i kucka, pravi krov i ugrađuje ne znam šta, završava kuću. Lud čovek (...). Gledajući ovo on će se smejeti sigurno.

Tako da kažem mi smo bili zaštićeni s te strane i nekako nismo imali osećaj, nismo u kući razgovarali o tome da je to nešto strašno i da neko pokušava nas da ne znam ugrozi ili nemam pojma. Prosto su neka dešavanja koja će se, ići će, proći će i nastavićemo da živimo kako je sve i bilo. I sad stvarno dok nije došlo to bombardovanje, nije to ni bilo nešto strašno. Dakle s vremena na vreme bilo je nekih i Srba i Albanaca, sad pričam o mom godištu, klinaca koji su bili ovakvi ili onakvi. Bilo je nekih koji su se odjednom nešto okuražili, pa su ne znam, neki su se čak posvetili i veri verovatno i zbog porodice, pa su ne znam. Sećam se jedan drugar, koji mi je bio jedan od najboljih drugara iz detinjstva, koji nešto

smo se posvađali na školskom dvorištu pa nam je on vikao petsto godinama, petsto godina ste bili pod nama i opet ćete, Musliman. Ne znam, mi smo se tako smejali tome sećam se, kao šta sad, ovaj. Ja sam se ono uvek družio sa tom nekom ekipom u kojoj ne znam, nije bilo toga, mislim, nemam pojma. Bilo je, mislim, da ne lažem, pričali smo mi i o tome, ne znam. 15-a, 16-a, 17-a godina, prosto dešava se to oko tebe pa ti pričaš o tome. I bilo je, bilo je tu raznoraznih priča i stavova ali na kraju krajeva ja mislim da smo svi mislili da će to prosto da prođe i da ćemo mi da nastavimo svoje živote i to je to.

Marijana Toma: Ko ti je bio najbolji prijatelj. Jesi imao tad ono najboljeg druga ili više njih?

Nikola Jovanović: U, pa više njih drugova. Toliko smo bili tu bliski da sad ja ne znam. Iz ranijeg detinjstva kao klinci, tu ispred zgrade, bilo nas je više. Bio je prvi komšija Vlado, koji je ono moja generacija, od predškolskog smo bili. Ustvari nije bio u predškolskom, od prvog razreda smo bili ovaj, zajedno u školi. Tu je bio Lekica koji je ono, njegovi roditelji su bili pametniji pa su ranije otišli. Oni su '96-e, sedme na primer otišli u Čačak. Aleksandar, Lekica. Ovaj, kasnije su tu bili Vlado Samardžić i Rašo. Sa Vladom se sad slabije nešto viđam jer nije u Beogradu, ali ovaj prosto životi su nam otišli levo, desno, a sa Rašom se još i viđam. Sad živimo čak i bliže nego što smo u Peći živeli. Tako se i potrefilo, tako da se sa njim još i viđam. Imali smo još u komšiluku, to baš ono ranije detinjstvo Špetim mi je bio super. S njim smo igrali fudbal. Njega smo svi obožavali jer je čovek prosto igrao fudbal, kako je umeo pa je prosto super bilo imati ga u timu.

On je bio super i imali smo jednu super ekipicu u flipperani iza zgrade u kojoj je bilo baš dosta njih. Toni koji je nešto nesrećno preminuo iznenada sa ne znam 14, 15 godina. To je bio baš ogroman šok. Mali Hari, ja mislim da se Hari zvao, i on je bio jako dobar fudbaler, i njega se odlično sećam, ali ovaj.

Da, zgrada pored, malko stariji od nas Špetijev brat Goni, on nas je branio. On mi je ostao super u sećanju, on nas je branio često od tih starijih, ovaj, koji su nas jurcali da ne igramo košarku, pa im se on nešto dernjao stalno. I imali smo super ekipu koju sam mnogo voleo i koja, i sa njima sam i sad nešto na *Fejsbuku* u kontaktu, tri brata, oni su Albanci, katolici, tri zgrade, tri ulaza, pa oni su u tom desnom ulazu bili. Iljir, najmlađi koji je sad fotograf, i kako se zvahu, Tom je, Iljir je najmlađi, Tom je najstariji i srednji, Didi. Ne znam kako je pravo ime ali Didi, on je sad negde u Švedskoj ili tako nešto. Njih sam obožavao zato što ovaj, on se bavio muzikom za automobile ili nemam pojma štam pa se kod njega uvek moglo. Ja sam obožavao elektroniku i generalno kompjutere kao mali i onda kod njega smo uvek mogli nešto da gledamo, da prčkamo tako da je to ovaj bilo super. Ali da, najbolji drugari kroz celo to detinjstvo, ovaj eto ta četiri bi mogla da se izdvoje, Vlado, Lekica, Rašo i, i, ovaj, Vlado drugi.

Marijana Toma: Često spominješ sport i da si jako puno voleo da pratiš sport i košarku. Jesi trenirao?

Nikola Jovanović: Pa probao sam sve ali ja sam bio. Ja sad izgledam mnogo drugačije nego tad. Ja sam bio jako nizak rastom i tek kad sam upisao srednju školu sam ja izrastao i ja sam bukvalno bio ovalicki i imao 30 kila na primer do srednje škole. Ja sam sve probao da treniram i fudbal i košarku i nemam pojma, sve što smo imali tamo, karate otkud znam. I vrlo brzo odustao. Košarka koja me vrlo zanimala, ja sam vrlo rano skontao da nije za mene. Naročito da, sećam se to prvi trening na koji me drugar odveo i on je sad meni dao, sećam se trener, dao mi loptu da tapkam 45 minuta iz leve u desnu ruku. I kaže, pa šta ti misliš kako trening izgleda. Dobro to me ne zanima.

Fudbal, ovaj, jedan od isto mojih najboljih drugara iz detinjstva, ovaj Dragan, koji je posle poginuo u 'Pandi' u onom masakru⁴, on je trenirao fudbal celo detinjstvo i on me jednom tako odveo na trening gde sam ja video da oni trče ustvari ceo trening ne znam koliko krugova oko Karagača, ovaj. Bukvalno to prosto nije za mene, ja hoću da igram fudbal. Da ali sam voleo to, nama je prosto, mi nismo imali druge zabave. Dakle to je imali smo to školsko dvorište tu i mi smo tu provodili vreme, ovaj. Posle, biciklanje je meni ustvari najveći deo života dole obeležilo jer sam sa ovim mojim Lekicom, mi smo i popravljali bicikle sami i ne znam farbali i nemam pojma šta smo radili i pravili čak neke igre, ono ekserčići pa onda staviš one lastiše pa praviš svoj neki fliper, ovo, ono. Sve to, on je idejni tvorac bio svega toga. On je majstor, ovaj, rođeni majstor bio a ja sam ga pratio i mi smo biciklali. Mi smo prosto išli svuda bajsom, kroz zloglasnu Kapešnicu do Patrijaršije, to nam je bilo, idemo mi sad kroz Kapešnicu, jer niko ti ne savetuje da ideš jer tamo ne znam šta, žive medvedi, otkud znam šta su nama sve tad, čime su nam punili glavu, i ovaj, tako da biciklanje je meni bilo mnogo važnije od toga. A u košarku sam se zaljubio zbog prosto kluba, tog navijanja i svega toga i putovanja i sve to. Čoveku se nešto sviđa pa ono, imali smo ga tu. Da smo imali dobar fudbalski klub, možda bi to bio fudbal, nemam pojma.

Marijana Toma: Koji ti je bio najomiljeniji košarkaš u tom vremenu?

Nikola Jovanović: Pa znaš kako mi smo gledali *NBA*⁵ najviše preko satelita i snimljene, u video klubovima snimljene kasete i sve to, ali od naših to je definitivno bila Partizanova generacija '91-e, druge logično, Đorđević⁶, Danilović⁷. Sećam se, ja se sećam da su svi bili zaljubljeni u Đorđevića zbog te trojke, a da sam ja ustvari obožavao Danilovića, zato što je to bio jedan bezobraznik, ovaj kome niko ništa nije mogao i koji, posle sam ga pratio iako nije bilo tako lako doći do tih utakmica kad je prešao u Italiju u Kinder, nije bilo tako lako doći do svega toga ali sam se snalazio. On mi je bio ovaj, baš, baš omiljeni ali je bio taj jedan, zajednica jedna, jedan *community* mali tih ljudi koji su voleli košarku.

Sećam se naših kućnih prijatelja Mališića njihov sin Bojan koji je stariji od mene par godina, dve-tri godine. Mi smo stalno nešto išli kod njih i on je isto bio zaljubljenik veliki u košarku i ja sam od njega najviše i skupljao to o *NBA* i moguće da je i on igrao veliku ulogu u tome da ja zavolim košarku ne samo to da gledam, nego malko više od toga. Sećam se i da je ono, on stalno i nabavljao najbolje igrice vezano za košarku i da sam to kod njega igrao i da, to ako mogu da ga podvučem Partizan, to je to.

Marijana Toma: Vratila bih te opet na onaj period one rane mladosti. Ti si završio osnovnu školu '94-e, je li tako?

Nikola Jovanović: Tako mu dođe.

Marijana Toma: Ili '95-e, i onda krećeš u srednju. Sad je to već neki period kada počinju polagano neke tvoje turbulencije u društvu. Da li se sećaš nečega iz tog vremena? Čega se sećaš?

⁴ Odnosi se na ubistvo šestorice srpskih mladića u kafiću Panda u Peći u decembru 1998. godine, za koji je Miloševićev režim optužio pripadnike Oslobođilačke Vojske Kosova, dok su se vremenom pojavile i teorije da iza ubistva stoji srpska Državna bezbednost, koja je ubistvo počinila sa ciljem da isprovocira širenje represije nad Albancima.

⁵ NBA – National Basketball Association – profesionalna košarkaška liga Sjedinjenih Američkih Država, najjača košarkaška liga na svetu.

⁶ Misli na Aleksandra Sašu Đorđevića, proslavljenog srpskog i jugoslovenskog košarkaškog reprezentativca.

⁷ Misli na Predraga Sašu Danilovića, proslavljenog srpskog i jugoslovenskog košarkaškog reprezentativca.

Nikola Jovanović: Pa prvih par godina u školi, sećam se, znaš koliko se sećam. Sećam se toga mi smo ono idući u školu prolazili pored nekoliko tih kuća, vila velikih u kojima su Albanci išli u školu. I sad nismo se mi nešto ni sretali niti smo se tukli niti jurili, niti nemam pojma. Sećam se da smo se mi ono nešto malo sprdali kao šta im treba ovo da idu tamo u školu. Sećam se i toga da smo mi u to vreme već znali da su oni to izabrali zato što su hteli da uče neku svoju paralelnu istoriju, koja nije bila istinita, koja nije bila dozvoljena i sve to, pa su oni zato odlučili. I sećam se isto tako priče, tako su nama to objašnjavali, da njima pune glavu raznim glupostima zato što ih koriste zato što ne znam, hoće da otcepe Kosovo ili nemam pojma šta.

To su bila neka zrna koja nisu me se ticala iskreno, mislim nije me to zanimalo. Mene je zanimalo kako ću sutra, da li ću da odem na hemiju ili ne, da li ću da dobijem keca ili neću, da li će ćale ne daj Bože opet da dođe u školu pa da me maltretira. On je tako obožavao da me maltretira kada dođe pa da me dovede ispred nastavnika sa čijih časova sam bežao, pa da ja objašnjavam nastavnicima ispred njega ovaj zbog čega sam pobegao sa časa i to. A ja sam, pošto sam bio mali genije za kompjutere, ovaj oni su tad kupili neke kompjutere za školu, ja sam imao super dilove i sa direktorom škole čak da ja njega podučavam kako da radi na kompu a da on meni opravdava časove kad mi treba, ovaj i to. I imao sam tako još par dilova sa par nastavnika, ali nije važno, ali da ćale nije bio baš veliki ljubitelj svega toga, kako bi rekao, ovaj... On je čvrsto verovao u naš obrazovni sistem i govorio: "Škola da se završi, faks da se završi, vojska pa posle radi šta očeš". Kasnije je on skapirao da je najvažnije ustvari da ja proputujem svet i da naučim jezike, ovaj i to, ali to je mnogo kasnije bilo, tako da tad me je baš maltretirao.

Tako da ne sećam se tih nekih tenzija te vrste. Dakle, bilo je toga, bilo je priče, bilo je kad su počele da se javljaju te priče o pucnjavi, ubijen taj policajac, onaj policajac. To je bilo, mislim, počele su neke napetosti. Prvo čega se sećam da je stvarno bilo strašno je da je '98-e krenulo već malko to ozbiljnije i sećam se meni tada prosto ovaj neverovatnog detalja gde sam otišao u prodavnicu lokalnu, piljaru i gde taj prodavac kod kog ceo život kupujem i koji me zna, mi kaže da me ne razume kad mu tražim na srpskom i insistira da govorim albanski. Ja se toga sećam, sad meni je to, mislim sećam se da sam se vratio kući i da sam to bio rekao roditeljima i rekli: "Dobro, dobro ima raznih budala kao nemoj da obraćaš pažnju na to. Imamo mi tu sad, nemoj više da ideš u tu prodavnicu, idi u ove druge." Znaš kako, Peć je bila i sad toga se sećam i zbog '90-tih naročito u vreme ovaj inflacije i svega toga, Peć je uvek bila dobro snabdevena. Dakle mi smo jako retko imali neke nestašice i ne znam šta. Dakle, Peć je trgovački grad. Mi nismo imali velike industrije imali smo veliku 'Zastavinu' fabriku, fabriku baterija, otkud znam, ali nije bilo tu, nije grad zavisio od toga. Dakle, to je trgovački jedan grad bio i imali smo svega, švercovalo se sa svih strana, radile su piljare, imali smo voće i povrće. Sećam se toga da mi u Mitrovicu nosimo ovaj baki ono brašno, šećer, otkud znam, osnovne neke namirnice pošto nisu imali gde da kupe u Mitrovici. Čak ni pare nisu bile problem, ali nema prosto gde da se kupi.

Mi smo sve imali i onda sad svi ti trgovci su bili uglavnom Albanci. I to je sad pekara Albanci, buregdžinica, ok Goranci. Tu nam je bila pijaca pa neki mini tržni centar koji su napravili gde je bilo dva srpska lokala, sve ostalo Albanci, ali cela trgovina je bila u albanskim rukama, da tako kažem. I sve su to moji prijatelji od malena, dakle svi me oni znaju od kako sam rastao, svi su me oni čaščavali čokoladice, nemam pojma svi su žmurili na jedno oko kad ono ja pored svega toga ubacim i čokoladicu da mama ne vidi ili tata ne vidi, nemam pojma. Sad odjednom taj neko ti kaže: "Ja tebe ne razumem" i nešto na albanskom mi kaže. Ja ono odem i sećam se uvređenosti tog osećaja i osećaja u sekundi besa, ne ono nešto u fazonu: "mamu ti šiptarsku" ali nešto tako kao ma ko si bre ti, tako nešto.

I onda tu negde već postoje te neke napetosti i onda sad ja se sećam da naravno već ima u našem društvu tom širem bilo je raznih, dakle nisu svi bili iz porodica kao moja gde su meni stalno ispirali mozak time da prosto, mi smo svi isti, nema tu. Naši prijatelji, šta sad da kažeš nekome, sećam se toga, čale nešto čuo kako smo nešto iza zgrade, neko je nekog pljuvao, nešto pričao: “šiptarsko”, ono ovo, otkud znam i onda on ovo kao šta sad tebi da dođe taj naš prijatelj kući i šta, 'oćeš ti njemu da kažeš da je on to, ne razumem. I onda meni je to stalno, nama je stalno u kući bili različiti ljudi. Dakle nismo imali, nismo se čak ni ono primarno družili sa Srbima, brate mili tu je bilo. Čaletova firma je imala, mislim to kod Karića su radili, imala, to je ne znam koliko su zaposlenih imali, ali ja mislim da je sedamdesetpet posto bilo Roma i oni su bili jako ponosni na to što zapošljavaju lokalne Rome i pomagali njima da, da, da oni žive od toga što rade i bilo je sad tu i Albanaca, nemam pojma. Ja se i ne sećam da je tu bilo mnogo Srba, iskreno. Tako da je to sve bilo ono, pomešano.

Ovaj, e sad imaš ti tu razne dece koja, bilo je tu i tih priča to je: “Mamu im njihovu, sve ćemo mi njih ovako ili onako, sve njih treba proterati”, nemam pojma. Znači raznih priča je tu bilo stvarno koje sad, ti kad si klinac, ne konfrontiraš ti njih. Ja sad iz ovog ugla gledano ja znam da ću ja moje dete da učim da uvek kad tako nešto, da ne konfrontira nego prosto da ode, da objasnim zbog čega je sve to loše, ali. Valjda ni moji roditelji nisu očekivali da će to da se dešava pa me nisu ni učili tako nešto. Ti sediš tu i prosto čutiš i slušaš ovaj sve to, stoji ti negde to tu sve to u mozgu da to se dešava. Meni iskreno srećom nikad nije bilo, nikad mi se nije desilo to da meni stvarno to bude, da mi stvarno uđe u mozak da je neko užasan samo zato što je Šiptar, nemam pojma.

Meni je to isto, ja to upoređujem, uvek kažem pravim paralelu, to zavisi naravno u kakvom si okruženju. Sad ja sam bio u okruženju i prosto to je tako bilo i to su svi klinci ja mislim morali da prođu kad ne znam si u tim nekim, kad si u pubertetu ti moraš da prođeš kroz fazu narodnjaka. Mi smo tad svi izgledali kao zli dizelaši. Ono trenerke uvučene, ono užas. Sad kad vidim te fotke ono frapiram se. Kosa ofarbana u srebrno, ono nemam pojma šta sam sve radio sebi i ovaj. sad ti moraš da prođeš to. Ti kad si u društvu ti slušaš to i ti sve pesme znaš. Kod kuće si ti nešto drugo. Kod kuće, ja sam ono pod uticajem brata slušao *Public Enemy i Run-D.M.C.*⁸, nemam pojma, Balaševića oduvek, ono i dan danas, ali te stvari ti prosto ne pričaš ovaj van toga nego u tom društvu si to. Ne moraš da doprinosiš tome ali čutiš i tu si. I to je sad gledano iz ove perspektive, ovaj ne bih ja to sad to tako radio ali prosto klinac si i mislim da to je nešto što smo prošli.

Sećam se isto to, to je jedna od najužasnijih stvari, malo ono *fast forward*, jedna od najužasnijih stvari koje sa ja sećam ustvari iz tog perioda, mislim i slušam sebe i nekako to sve zvuči idilično, a nije, zato što eto ono čega se ja i dan danas sramim najviše je što kad je to '98-a na devetu, koje je to već vreme, grad je bio, čak i '99-a i čak i tokom bombardovanja je bilo toga. Grad je bio poluispražnjen, dakle bilo je, sećam se toga da su bile borbe dakle čak i ispred Peći čak blizu Breževika, sećam se da su po gradu kružili razni ti polumilitarci te “Munje”, te Legija⁹, te nemam pojma svi oni koje smo mi gledali kao, ne znaš šta da očekuješ, ne znaš. Nama govore, mislim nama niko ne govori da su to kriminalističke grupe niti ti to možeš da razumeš, nego prosto to su specijalne jedinice policije. I ti gledaš na njih kao oni nam brane grad. Od koga ti brane grad, nisi baš siguran ni ko ga napada ali oni ga brane.

⁸ Public Enemy i Run-D.M.C su možda i najznačajnije američke hip-hop grupe 1980-tih godina koje su obe značajno uticale na izlazak hip-hopa iz okvira afro-američkih zajednica i njegov razvoj u globalni fenomen.

⁹ Milorad Ulemek Legija, bivši komandant Jedinice za specijalne operacije Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, tzv. 'Crvenih beretki', osuđen za ubistvo srpskog premijera Zorana Đinđića na 40 godina zatvora, kao i za ubistvo Ivana Stambolića i pokušaj ubistva Vuka Draškovića.

I naročito je to bilo mnogo teško nakon 'Pande' jer ono što se desilo u 'Pandi' je bilo nešto što je nas sve šokiralo strašno, ovaj ali i pre 'Pande' je bilo to da smo mi, pošto je grad bio ispražnjen, ljudi su bili mobilisani i moj tata je bio mobilisan pa su ga izbacili iz jedne grupe koja je.... Mislim oni su bili stacionirani u jednoj ogromnoj kući jednog lokalnog albanskog bogataša, ovaj i oni su se otimali u toj, to je bila jedna grupa dobrovoljaca, ustvari su bili mobilisani. Oni su se otimali Zepter posuđe, o ovo, ono i čale nije hteo da bude deo toga i onda su oni rekli: "Pišemo te da si tu ali idi ti kući." Onda je on otišao kući i bio je super srećan zbog toga jer ne mora to da gleda i ne mora tamo da sedi. Mislim i čale je već bio poznata faca u Peći, znali su oni njega svi, direktor kod Karića. Morali su da ga znaju i ne samo što je tu ceo život, stara porodica i sve to.

Ovaj, e onda sad, pošto je grad bio ispražnjen, neki su otišli iz grada, neki su bili mobilisani, neki su ovaj tamo-vamo bili stigle su neke dojave da kao uhvaćeno je nekoliko automobila prepunih oružja koji je na putu za Kapešnicu, ovaj u centru grada. I onda su ljudi počeli da se samoorganizuju po komšilucima, da drže straže. I sad, oni nekome kao ja od sedamnaest godina koji ima ofarbanu kosu i majicu uvučenu u trenerku, daju kalašnjikov da drži stražu. I sad mi smo to svi, cela ekipa, dakle bio je kao uvek neko od starijih. Sad ti stariji, mislim. Sad imali smo kao punktove gde smo mi stajali, i sad naše je bilo ustvari, njima je ideja bila da mi tu sad ustvari stojimo da ne bi palo napamet nekome da šeta. Nije bio zvanično policijski čas ali kao da nekom ne bi palo na pamet, da zna da postoje punkтови.

I sad ti ljudi ne znaju da li smo mi deca ili nismo. Možda čak, mislim da znaju da su deca tek onda ne bi prolazili, jer dete može svašta. I ja sad, sećam se toga, mislim s jedne strane ono kažem, kao zanimljivo ti zato što prosto si klinac od sedamnaest godina i zanimljivo ti da držiš sad pušku. Sećam se čale mi kaže: "Idi, znam da moraš, ali nemoj da se zezaš, nemoj slučajno metak u cev, nemoj slučajno ne znam da ti padne na pamet nešto, ako slučajno nešto bude samo lezi", nemam pojma. Sad mi smo tako stajali na nekim punktovima, ovaj i neki su čak priželjkivali da neko naiđe jer su čuli da kako neki pričaju da su neki terali neke Albance da rade sklekove u bari. Užasnih priča je tu bilo, ali bilo je, da ne grešim dušu, bilo je i stvarno super tu momaka koji su nam objašnjavali da se ne zajebavamo, ovaj nego da sedimo tu i da čekamo da to prođe i da idemo kući i to je to. Ujutro da čekamo na kiosk da stigne hleb, da uzmemo hleb i da idemo kući i 'ajd zdravo.

To vreme je bilo stvarno užasno. To je, ja se sad naježim kad se setim svega toga jer sećam se idemo kao u neki krug i ono odjednom čuješ neki krak tamo. I svi stanu i ti ne znaš šta je, mislim. Prosto tebi je glava puna toga da mi čuvamo nešto od nečega. Nemaš pojma šta čuvaš od koga tačno, ali čuvaš nešto od nečega i sad tu nešto se čuje. I mislim toga je bilo, ovaj, mislim strašno je bilo. Sećam se jednom šetali smo oko neke zgrade kad neko je sa zgrade ovaj bacio neku flašu tu, ovaj i ja sad nisam siguran ko je, šta je i nemam pojma. U zgradi je bilo i Srba i Albanaca, da li nas je neko zezao, da li je neki Albanac popizdeo pa je gađao, ali sećam se te dreke na zgradu: "Izađi, mamu ti", ovo, ono, užas jedan. Ovaj, mislim ja sam kasnije kad sam se sećao svega toga. Ja sam sve to malo potisnuo, zaboravio na to, pa sam jednom onda naleteo na to, ja sam pravio fotografije. Koliki kreten trebaš da budeš da praviš fotografije sa puškom, mislim. Srećom pa taj neki aparat koji sam imao je bio jako loš, pa te moje fotografije su katastrofa, ali znam da su od straže pored nas koji su isti momci kao ja, isto su to prolazili. Sećam se da su njihove fotografije su posle osvanule bile u prištinskim medijima, kao to su lokalni ubice, ovo, ono, a ustvari moje godište klinici. Hvala Bogu, zlih medija ima sa obe strane ovaj, ali opet mislim praviš fotke sa puškom. Koliko klinac možeš da budeš, ovaj...

I sećam se da je meni bilo to nekako teško, jer sad u našoj zgradi, sad već pričam malko kasnije ovaj o bombardovanju, jer je to trajalo tokom bombardovanja. To su ustvari najviše i dešavalo tokom

bombardovanja. Pre toga je to bilo ja mislim malo nešto, ali ja sad više ne mogu da pamtim uopšte datum, ali jeste bombardovanje bilo, znam zato što je ogroman broj ljudi iz naše zgrade otišao već bio. Pričamo o Albancima, ovaj... I sećam se da sad mi smo, moji roditelji tada su, mislim prvo su prijatelje, čaletov kolega sa posla, celu njegovu porodicu, jednu noć ovaj su spavali kod nas pa ih je onda čale prebacivao negde ovaj, pomagao im.

A onda starci sa prvog sprata, Aziz i, zaboravio sam baki ovaj ime, oni nisu hteli da idu prosto i sećam se da smo mi tada zabarikadirali ulaz i da, da, da nismo dali, kao zgrada nismo dali "našima" da uđu. Mislim, ja to sad kažem "našima", nisu to moji, ovaj nismo im dali da uđu jer oni su isto tako išli u čišćenje i proveravali ko je po stanovima. Jer oni prosto nisu hteli da idu rekli su: "E ubi me tu ja neću da idem, ja imam prosto osamdeset godina i nema šanse." I onda smo im mi donosili hranu i sve to. Ja se sećam sad sve te nelagode da. To je ono s jedne strane tebi je zanimljivo zato što si sa svojom ekipom i kao ne znam šetaš pušku, mislim znaš da ništa neće da se desi, kao šetaš pušku, a onda sećam se ono, prođe mi kroz glavu i čekaj ti treba sutra ujutro da poneseš taj jedan hleb i ne znam kanticu džema, kao sad znaš ono kognitivna disonanca. Ne znaš šta ti se ovaj dešava. Sad znam šta je ali, i da se to zove kognitivna disonanca, sad znam ali tad nisam znao.

I sećam se isto toga naš komšija Dašić sa drugog sprata koji je bio uveliko mobilisan, on je bio nešto pri policiji i bio je mobilisan, o sećam se njega kako ga srećem, kako njima nosim hranu i srećem ga u ulazu i on me pita: "E gde si, kuda s hranom?" I ja koji u trenutku ne znam da li smem da mu kažem, jer prosto ne znam. Iako ja njega znam ceo život, znam da je dobar čovek, znam, obožavam ga i sve to, ali ne znam, nisam siguran, mislim prosto. I sećam se što je on posle došao kod nas kući i rekao: "Ej bre, to sam ja, to što imam uniformu kao čekaj, stani." Ovaj, i onda posle tako mi smo mislili da će isto da se desi kad Albanci dođu a mi odemo, i ja sam onda tokom bombardovanja, moji su me poslali bili da me sklone od tih puški i od svega toga, poslali su me kod brata koji je bio u Beogradu, ovaj studirao i radio. I poslali su me sad bilo na nedelju dana gde su oni njemu, pošto telefoni nisu uveliko radili i sve to, poslali su mu pismo da ovaj, koje sam ja pročitao u autobusu, jer pobogu, da me zadrži tamo i da ne idem. Gde je meni sad to bila logika, kao ma gde čoveče, Beograd bombarduju, Peć ne bombarduju, uništili su šta su imali Karagač, kasarnu i to je to. Beograd gađaju non-stop pa sigurniji sam u Peći. Ali oni su naravno imali drugačiju ideju i to sam kasnije shvatio i ja sam u svakom slučaju nedelju dana kasnije našao prevoz, i vratio se u Peć i frapirao ih. I onda sam ostao.

Marijana Toma: Sam?

Nikola Jovanović: Pa da sa jednim prijateljem iz Peći za kojega sam znao da je došao ovaj i da se vraća odmah. On je dovezio jednog vojnika, šta već u bolnicu i vraća se odmah pa sam ja seo sa njim ovaj i otišao ovaj za Peć. Ali moram da ti kažem meni je to bilo normalno, mislim. Meni je, Beograd nisam poznavao, tu nemam nikoga. Tu imam samo, ovaj, isto jednog od mog najboljeg prijatelja i dan danas Vladu Lončarevića koji je bio ranjen u Pandi, imao sam njega tu, ali to je to. Svi su moji dole i sedim tu i kao gledam vesti na RTS-u¹⁰, mislim i šta ću ja tu? Idem ja dole brate mili, dole sam i to je to. I onda sam se vratio i dole sam par dana pred potpisivanje mira sam otišao da upišem faks, ovaj jer mi nismo imali komunikaciju, nikog nismo znali i kad, šta, da će to da prođe kad tad i moram da upišem faks. Prosto to je to vreme. I onda sam došao, ono sa dva šorca i tri majice i ostao tako. I onda su moji posle poslali su jedan auto sa tim našim, ne znam fotografijama, nešto malo garderobe ovaj, a oni su ostali.

¹⁰ Radio-televizija Srbije.

Sad opet to, ćale je bio ubeden da ok, on je stari Pećanac, ko će njega da dira, nema šta. Mi smo pomagali svojim komšijama, sad će oni nama. Samo šta nije računao na to da se neće Pećanci vratiti u Peć nego neki drugi tako da su moji bili, kažem, kidnapovani nedelju dana. Nisu ih odveli nigde, ali su ih držali u stanu. Nisu znali, sad to je sreća u nesreći, da je tata poznat bio pa ga je jedan od njih koji su mu upali u stan, oni su upali, čistili otprilike i onda ga je on prepoznao i shvatio da verovatno može da dobije nešto za to i onda su ih držali tu. Nije bilo fizičkog maltretiranja srećom, iako sad oni su njima, sve su zamračili i oni su slušali krike ispred, tuče, nemam pojma šta sve, ovaj. Dakle fizičkog maltretiranja od njih nije bilo ali psihički mama i dan danas kad lupiš šakom o sto, ona se cela izbezumi ovaj i onda su, uspeli su da izvuku, sad ja ne mogu da tvrdim, ćale nikad nije hteo da priča o svemu tome, ali ja verujem da su tu bile neke pare da je bio neki otkup, nešto. Oni sad nikad neće da, mislim neće da pričaju o tome. Ja čak verujem, sad to opet vrlo lično mislim, da, da, da su Karići platili to pošto on je njihov čovek bio, prijatelj itd. Jer ja to povezujem tako što je po njih došao jedan od tih najbližih ovaj Sretena Karića¹¹ ljudi, njegov vozač dok je bio dole. I otprilike rekli su mu, sad imate pola sata i gubite se. I oni su tu nešto popakovali u taj neki pik-ap i krenuli i otišli do firme pošto je ćale u sefu držao sve, ovaj, ono mamino zlato, nakit, nemam pojma, ušteđevinu, sve živo ali nije ni stigao, stigli su ispred firme i videli su ljude sa puškama kako preskaču po njima i seli su u auto i došli i otprilike, to je to.

Marijana Toma: Ljude koji su njima upali u stan?

Nikola Jovanović: Nisu ti, nisu ti, ovo su neki drugi, znači opet je to bila neka dojava, ko će ga znati.

Marijana Toma: U uniformi ili?

Nikola Jovanović: Ne, ne, ne oni su bili, e sad ne znam u uniformi ne znam, verujem da nisu bili u uniformi, da su to bile samoorganizovane grupe. Možda su oni imali neke kombinezone, otkud znam, ali su bili sa maskama, bili strašni. Mislim oni su čistili komšiluk, isto kao što su ti neki {"naši"} radili tako su i oni išli od kuće do kuće, od stana do stana i čistili i pretpostavljam onda uzimali tu. Tako je isto bilo kad su uzeli tatu rekli su ostaćete živi ali morate nešto oružja da date. Sad ćale nije imao ništa u kući on je sve to, ovaj, imao je, imao je jedan pištolj koji je držao u sefu jer je znao da možda nešto može da se desi i onda je on njega, rekao je da ima u firmi, pušku koja je od obezbeđenja. Ok, nešto moraš da daš. I onda je on njega vozio i sad je to bio ono marketing, on je vozio kroz ceo grad da bude viđen da bi ovaj onda.

Ustvari je to alarm bio, pop Miljko, koji je, on je sad u Beogradu na Bežanijskoj Kosi, ovaj, to je čuveni nindža pop Miljko ovaj, svi ga obožavamo zato što je takav nekonvencionalan. On se oblačio u uniformu i išao spašavao ljude po, bukvalno ih vadio iz kuća i išao sa ovim, UNMIK-ovcima¹², odnosno koje su već snage bile, išao sa njima da vadi ljude, da ih spašava, da nemam pojma. On je alarmirao u principu ovaj sve živo i posle su meni pokazivali je da je to bilo čak i u nekim novinama da su oni kao kidnapovani, otkud znam. Ali ja to ništa nisam znao. Dakle, ja, od mene su svi krili to. Čak i moji najbliži prijatelji ovaj, Rašo i Vlado, Trbo su znali. Mislim, oni su dolazili kod mene svaki dan kući i onako u razgovoru: "E jel se javljaju Mira i Rajko? Pa ne. Što? Pa onako, ništa." I onda jedan dan sam im rekao: "E javili su se, stižu, kao, a znači izvukli su se." Štaa? I moj brat je znao inače samo su svi od mene krili kao da sam ne znam šta bih uradio. Ali ok, valjda klinac pa su krili od mene.

¹¹ Jedan od četvorice braće Karić, poznatih biznismena iz Peći.

¹² United Nations Mission in Kosovo – Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu.

[Priča se nastavlja u drugom delu]

Drugi Deo

Marijana Toma: Spomenuo si 'Pandu', onda si spomenuo prijatelje Dragana, koji je poginuo i Vladu koji je ranjen.

Nikola Jovanović: Koji je ranjen. Da.

Marijana Toma: Ti si imao 18 godina kad se to desilo. Jel se sećaš još nečega?

Nikola Jovanović: 17 godina, da moguće 18 već sam napunio. To je decembar '98-e, znači već sam napunio 18, ovaj. Pa sećam se, kako se ne sećam. Mislim, 'Panda' je bila naš omiljeni kafić, ovaj od prve godine, on je pored gimnazije kafić. Svi smo tu išli, to je bilo mesto, *place to be*. Ovaj, ono za Novu Godinu ideš negde na žurku, prvo ideš u 'Pandu' na kafu, onda tamo. Ujutro ideš što ranije da bi stigao da popiješ kafu pre prvog časa. Ono otvoriš, znali smo gde stoji ključ, gazda, ovaj, Suki nam je davao ovaj ključ i ono ti dođeš sve središ i njemu super. Mi uključimo rešo, ostavimo sve i onda on kad dođe, on samo krene da radi. Mi smo išli tamo maltene, maltene svaki dan. Dakle to je bilo naše mesto, gde ti provodiš popodne, čak i kad nemaš škole, provodiš popodne i uveče, jer tu se gledaju utakmice, tu se igraju karte, igra se ne znam lora, firc i otkud znam. Tu se zeza, tu je, mislim to je, tu smo obitavali mislim, to je, naše mesto bilo.

I onda sam, ovaj taj dan nisam sam otišao. To je ono sociologija koju sam mrzeo iz dna duše mi je spasila život, jer sam imao keca i morao sam da ga popravim pred polugode, bilo je pred polugode i morao sam, ovaj.... Recimo da sam tu profesorku, baš sam je mrzeo, jer sociologiju, mislim ona nije baš to lepo predavala. Ja sam sociologiju kasnije zavoleo, ovaj kroz posao ali ostao sam kod kuće da učim. I sećam se i baš se sećam ko juče da je bilo, baš smo igrali igrice *Sony playstation*¹³ nemam pojma i pričali da li ćemo da idemo ili nećemo, ovaj. Almir, ovaj Jašarović, taj 'petsto godinama, petsto godina ste bili pod nama', ovaj Almir, ja, Dragan i Dragan je bio tu jedno vreme i još bio je Trbo i još nemam pojma ko je bio. Ne, Trbo nije bio tu, Trbo je bio kod kuće. I onda smo pričali očemo da idemo, nemam pojma, imam da učim, možda dođem posle. Kao očemo, nećemo. Sećam se sedeo sam kući sam se čuo sa Trbom, pa 'očemo da idemo ili nećemo, pa i on ima nešto da uči, ajde čućemo se posle i to je to.

I onda se on samo, mislim neko je zvao kući i ovaj pitao moje da l' sam ovaj, da l' sam tu. Mama kao eno ga uči, ma daj proveriti ti da li je u sobi, kao jeste, kao bio je masakr u Pandi, ne znamo šta je bilo, znamo samo da je bila pucnjava i da je gomila ranjenih. I sad ja, ono, da iskočim iz svoje kože. Ja sam se u tom momentu i narednih nekotoliko meseci osećao kao izdajnik, bukvalno. Zato što svakog dana smo bili zajedno, svakog dana smo to isto radili i sad ja odjednom nisam tu. I to je... I to me pratilo baš. Sad ja iz ove perspektive verovatno bih odmah išao, išao kod nekoga da pričam sa profesionalcem, sa, sa nekim psihologom, psihijatrom, ali tada nije. Tada posle nekog vremena, moji su me sklonili u Čačak kod ovog Lekice na nekoliko dana da malo razbistim glavu. Ali sećam se, ne znaš šta da radiš. Ja bih otišao sad jer ne znam ko je otišao. Nismo imali mobilne telefone, nemam pojma. Ja bih otrčao do Draganovih kući, ali ne smem jer nemam pojma. Nemam nikakvu informaciju, ne znam ništa.

¹³ Konzola za video-igre.

I su onda tako počinju da stižu vesti jedna po jedna da je toliko poginulih, toliko ranjenih, da se brzo vozi, da je otišao jedan auto sa Svetom. On je posle u bolnici, da l' je na operacionom stolu ili u autu je umro, da je Vlado Lončar da je ranjen, da je ceo izrešetan. Kao njemu nisu dali nikakve šanse ali on je preživeo na kraju. Mislim da je njega je preko petnaest metkova što kačilo što pogodilo, falio mu je ovoliki deo kosti pa je nosio one fiksatore dugo, nemam pojma.

Mislim to je onda posle kad smo čuli ko je sve, to je tek bio šok. Dakle, sećam se da sedim i gledam u jednu tačku i ništa, nema emocija, ništa samo prazno i mislim da sam se ja prvi put isplakao tek negde posle sahrane, da, da, da tek posle me pustilo da sam onda tek shvatio jer do tada je već bilo. Mislim sve je to bila neka organizacija. Mislim mi smo, da, inače to nisam rekao, mi smo tih sahrana i dvorenja bili izuzetno organizovani jer to leto '98-e maltene svakog dana je neko ginuo i svakog dana je trebalo i onda je bilo i pomena i svega i je l' da, svakog dana je trebala neka pomoć na groblju. I onda smo mi ono išli i kad ko ima vremena pa tamo služiš, pomažeš i vrlo uigrani smo bili. Ja zato kasnije ovaj baš ono sahrana roditelja bliskih mi ljudi sam propustio zato što nisam prosto mogao groblje da vidim jako dugo niti sve te običaje oko svega toga.

Sad ta cela organizacija sećam se da smo ono svi trudili smo se da budemo korisni i možda nam je to i malo pomoglo. Verujem da, mislim svi su nam govorili da vi sad morate da budete mirni, morate da pomognete, morate da se bavite tim i tim, nema zlih misli, nema da vi sad idete u osvetu, nemam pojma pošto je bilo i takvih ovaj ideja. Ali nekako da, stigle su nam vesti da već naši sve te traže, jure, otkud znam. I bilo je i sećam se te sahrane ogromnog broja ljudi koji je došao sa svih strana, ceo taj sprovod i sve to nekako, mislim nemam pojma sve je to nekako bilo ogromno, ali kad se sve to završi, onda sutradan ono ostanemo mi, i ne znam, ovaj.

Izvini, teško je, ne mogu, mnogo se ubacim u to. Dugo nisam o tome ni razmišljao ni pričao. Njih, mislim naravno setim ih se ja stalno i kad gledam fotke i sve to, svakog 14. decembra iako ono u crkvu ne idem mnogo dugo, tad odem, zapalim sveće ovaj zbog njih, pomislim na njih, i sve to, ali... Mislim cela ta ideja da ti odjednom, mislim da je tad ustvari prestalo detinjstvo. Mislim da je to momenat kad prestaje detinjstvo zato što je to, više ne možeš ti da razmišljaš ti o tome, odatle više nema gde ćemo mi da izlazimo, gde ćemo mi, kao škola, koja bre škola? Koga briga za školu?

Mislim sećam se svega toga, to je drugo polugođe, to nije postojalo. Na kraju ja sam, obožavao sam istoriju pa sam ja unapred napisao bio svoj maturski rad iz istorije kod omiljenog mi ovaj, profesora. On je isto obožavao košarku i bio grobarčina¹⁴ velika pa sam ga zato i obožavao i ovaj napisao unapred nešto, veliki rad o Napoleonu i onda sam ja već to imao, ali nismo morali. Na kraju su nam samo podelili te diplome i kao ajde zdravo. I ovaj sećam se kako je bilo tužno kad smo se pojavili da uzmemo to u školi. Kao, treba da budeš srećan što si završio skolu.

Mi nismo imali na kraju ni to matursko veče. Imali smo ga mnogo kasnije kad je jedan naš iz generacije, Raja, Nikola Rajović, on je isto bio u Pandi tada, doduše on je bio srećan, on nije bio ranjen. Njega je nešto samo zakačilo po prstu, on je zato što je mogao da priušti, on je organizovao za osamnaest godina, kao ono matursko nakon osamnaest godina. I on nam je organizovao sve i on nam sad organizuje svake dve godine, on plati sve. Prvi put smo bili u njegovom hotelu u Velikoj Plani, pa smo bili pre par godina u ovaj Solunu. On nam organizuje sve, autobuse, smeštaj, sve živo on plati samo da se skupimo. I onda se skupi što više nas može. To je stvarno lepa stvar i to je malko da se

¹⁴ Grobar je kolokvijalni naziv za navijača Partizana.

držimo zajedno, ovaj ako ništa. Sve druge generacije su imale kraj te svoje škole gde god, kako god, imale su nešto. A jedino mi smo bili ta ukleta generacija koja nije imala ništa od toga. Eto.

Marijana Toma: I sad posle 'Pande', neću te više pitati o tome, ali...

Nikola Jovanović: Pitaj me slobodno, momenat je meni, ali ok. Mislim da treba da se priča o tome.

Marijana Toma: Pa to je ono što se o tom događaju ne zna puno, i kruže svakakve priče, a opet ona stoji kao nešto što je potpuno ostalo nedorečeno i nerazjašnjeno i pored toga što je to onako jedan od prvih velikih zločina koji se dešava na Kosovu. Koje su bile prve reakcije? Spomenuo si malo naravno taj...

Nikola Jovanović: Pa kod nas u tom trenutku nije bilo sumnje da li su to učinili Albanci. Jer prosto to su bili ljudi sa maskama. Vrlo brzo je izašla ta informacija da je bila kineska municija i kineski kalašnjikovi, jer su se zaglavili. To su ovi koji su preživeli su nam rekli da su se zaglavili i oni ustvari nisu uspeli da ispucaju sve, njih dvojica. Ovaj i mi smo prosto znali da su to Albanci i to je to. Nema tu sad, ne znaš ni ko su, šta su. Pretpostavljalo se da je to bilo zbog ovaj ovih dešavanja na Košarama¹⁵ i sve to, mislili smo da je to tako. Bilo je odmah, policija je krenula u tu veliku akciju u Kapešnici. Ne znam, stizale su informacije kako su uhapsili ovoga ili onoga ali ovaj i prosto nije bilo nikakve ideje da to je to neko drugi mogao, da je to mogao neko sa naše strane da uradi.

I onda je, ja se sećam da par godina kasnije kad sam bio u Sutomoru kod, pošto tamo, tamo žive, porodica, roditelji i porodica od pokojnog Dragana, pa sam kod njih ovaj svratio da ih vidim. Pa su mi ona, majka njegova mi je pričala kako oni kad su ih izbacivali iz kuće, da stali su kad su videli ko je, i kad su videli ovo, njih nisu maltretirali, nisu ih tukli da izađu nego su rekli kao: "Ajde izađite ali kao iznenadićete se kad čujete ko vam je ubio sina." I ona sad, njoj je to bila informacija, gde je ona njih psovala šta sad ti meni, to je spinovanje. Ali sad ti godinama kasnije kad ovaj čuješ tako nešto da postoji neka mogućnost da je to DB¹⁶ uradio, mislim ja sad gledano ovako, ja kad gledam ne znam, ja i dalje ne mogu da verujem u to, i dalje čak ne mogu da verujem da ti čak i najzlijli ljudi koji postoje među, koje država Srbija organizovala da dole svašta rade po Kosovu, ja i dalje ne mogu da zamislim da bi oni upali da ubiju neku decu. Mislim 'ajde kao ok da bace neku bombu u centru, nemam pojma, da izrešetaju ne znam šta, ali decu. Ja ne mogu da zamislim scenario gde neko nekome daje naređenje, DB-u neki gde oni upadnu, organizuju se. Ne znam, sve je moguće naravno.

Ja bih voleo stvarno mene u stvari tu najviše nervira što premijer, sada predsednik jelde kaže to samo postoji mogućnost ali on ne zna, ne zna se i mnogo bi bilo veliko objaviti. Ja mislim da treba da se objavi. Ja mislim da niti on niti bilo ko ne može da shvati koliki je to nemir unelo među sve nas. Kažem kad je mene to toliko poremetilo mogu da zamislim samo roditelje poginulih koliko je njih to njih poremetilo, jer kažem, da na kraju krajeva oni su ubili decu i trebalo je da bude relevanto, ali nije relevantno. Sad još da ti saznaš da je tvoja država ubila tebi dete. Pa to je ne znam, to je ono kraj života. Ne znam šta da radim sa sobom.

¹⁵ U rejonu tadašnje albansko-srpske granice na Košarama su od početka 1998. godine trajale borbe između Vojske Jugoslavije i Oslobođilačke Vojske Kosova u kojima je stradalo više desetina pripadnika ovih oružanih formacija.

¹⁶ Državna bezbednost Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije.

Tako da je to užasno bilo, kažem cela ta, sve posle toga je bilo, što se mene tiče i mojih drugara, nije to među nama išlo na bes. Nama je, mislim bes je već postojao sveopšti. Ti si tamo gledao ok, to su sad odjednom podeljene strane, Srbi protiv Šiptara i to je to. Sad mi kao branimo svoje, oni kao napadaju naše. Mislim, ja sad to naše i njihovo, ne razumem. Ok je da napada neki Amerikanac pa da kažemo da ovo je naše, mi živimo tu. Kad mi svi živimo tu moje, NATO je, naše je, ne znam. Ali ok ja kažem i dan danas pričam da je meni mnogo žao što tad, nije, nije izdržalo to još nekoliko godina pa da i stasa neka nova generacija nas mlađih, pa da se mi možda udružimo zajedno Srbi i Albanci protiv Beograda, pa da tražimo da Kosovo dobije ono što mu pripada i ekonomsku autonomiju i ovaj sve to, investicije, mislim nemam pojma, jer mislim da je to jedino ovaj što ljudima odgovara.

Da, sigurno je bilo, sećam se ono kad ideš za Prištinu, ideš za Mitrovicu pa ima ono utvrđena sela sa strane. Ono izgleda kao Asteriks, Obeliks¹⁷ selo otprilike, visoki zidovi i sve to. Pa tu imaš raznih priča to da tu niko ne izlazi godinama i ide samo jedan u nabavku i vraća se, mislim sulude neke priče, ali bilo je tih utvrđenja, gde verujem da je ultra nisko bilo obrazovanje i da mnogo je lako tim ljudima dati puške i reći: "E idemo sad da osvojimo jer oni nas tlače", nemam pojma. Gde mislim tlače, tebi ništa srpsko nije ušlo u selo pedeset godina? Zakon lokalni u selu, nema tu zakona Kosova, ni Srbije, ni Jugoslavije ni ničega.

Ovaj, ali sad kažem, bes je neki postojao i zbog 'Pande', mislim da nije postojao. Mislim mi smo dugo bili u šoku. To je više bila tuga i šok nego sam bes. Nije mogao meni više niko, i bilo je straha zbog toga. Bilo je jako mnogo straha, ovaj jer ja se isto sećam toga jer meni je to užas bio. Čale, ne znam, sad će da sazna ako bude gledao nekad, nadam se da neće, ovaj, ja sam u torbici, u pederuši nosio njegov pištolj. Jer sam uveče kad idem, ne preko dana, ali uveče kad znam da će mrak da pada ja to nosim jer nemam pojma. Prosto daje mi neku sigurnost, ja ga držim tu, nemam metak u cevi, ne znam šta. Sad mislim, kako bi ja to sad izvadio nemam pojma, mogli bi tri puta da me ubiju do tad, ali meni je to davalo neku sigurnost.

Sad kad ti vratiš film, ti bre dete 17, 18 godina, koje nosi u pederuši pištolj ovaj i ide po gradu. Mislim, ti, sama ta ideja da sam ja u takvom okruženju i da to treba da radim, meni je užas. Mislim, ja sad ovaj, to jedino što možda mogu da kažem da krivim svoje roditelje, mada ok, nisu ni oni mogli znali za bolje, ja svoje dete sad nikad ne bi stavio u svoju situaciju. Dakle, ja bih ga odmah spakovao i sebe i sve i otišao, ne u Beograd, van države zauvek. Prosto, ne želim da budem u tom okruženju i svemu tome. Mislim da, isto sad gledano iz ove perspektive jeste mene sve to učinilo jačim, jeste mene sve to učinilo samostalnijim, verovatno normalnijim. I nemam pojma, sad kad meni neko kaže kao predrasude protiv ovoga, onoga. Mislim predrasude, šta imaš ti predrasude, ti si ne znam iz onog sela pored Kragujevca i nikad nisi bre video stranca u životu i ti imaš predrasude prema Nemcima, Turcima, Albancima, Amerima. Kakve predrasude čoveče nisi video ništa, ono bio si na moru negde i to je to.

I sad meni je to stvarno, jeste mi to bolno, ali ne bih nikad u životu svom detetu to ovaj i ono ako vidim da se nešto zaoštava, da postoji šansa za tako nešto, avionske karte i ćao, jedan kofer i ne zanima me, mislim nemam pojma. Neću nikad to dozvoliti ovaj svom detetu da raste tako, bolje neka bude razmaženo Amerikanče ili ovaj Švapče koje nema pojma nego da proživljava ono što sam ja morao da proživim.

¹⁷ Francuski strip o starim Galima.

Marijana Toma: Pričao si malopre ovaj o bombardovanju i kako je to izgledalo i te puške itd. Je l' se sećaš nečega što je išlo, što se dešavalo pre toga? Kažeš, tvoj otac je zidao kuću kao da je živeo u nekom uverenju da se to neće desiti. Meni je (...)

Nikola Jovanović: Ma on je zidao kuću dok traje bombardovanje. On je sve vreme zidao kuću. Mi smo se smejali, suludo. Jer on je, pa to će proći, Peć ne gađaju. Jednom se čula sirena na početku i na kraju bombardovanja jer sve vreme su nadletali iz Avijana ovaj preko Peći tako da nismo imali mi sad tu nešto da bežimo u podrum, nemam pojma, to je to. Sećam se isto da sam, jedino što nam je nedostajalo tada su bile cigarete. Pa sad, čuješ da tamo negde u Brženiku su cigarete. I onda ideš bajsom tamo i sećam se da sam prošao. Sad preko puta Brženika je ta velika ta pećka kasarna i koju su već izbombardovali ne znam koliko puta i sećam se ja sam tačno prošao i ušao kod drugarice u kuću tad su roknuli. Sve se zatreslo, bukvalno tu gde sam prošao. I to mi je bilo kao ok, možda treba da počnem da se pazim. Ovaj, ali pored toga nije nam bilo nešto.

Ajde pre bombardovanja bilo je tu raznih priča. Pošto bilo je tu ovih stranih posmatrača po Kosovu, dosta već ne znam kako su se zvali, da li UN nešto, otkud znam i sećam se da su oni, ja sam tad kretao prvi put vožnja, časovi vožnje. Ja sam uvek pričao da sam baksuz njima jer ja sam jednom kad sam počeo vožnju krenulo je bombardovanje, drugi put kad sam krenuo u Beogradu na vožnju, ovaj škola se zatvorila i onda neko vreme nisam hteo za svaki slučaj, jer sam baksuz, ovaj. Sećam se da tad kad sam kretao da mi je rekao taj moj instruktor, da Boga mi biće, daj ti to završi na brzaka, jer kao biće svašta. Rekao mu je taj neki koji živi kod njega u kući, on mu izdaje valjda kuću, stan, kao da će da bude i da je njima stiglo da treba da idu, što znači da će nešto da počne.

Reko' dobro, ok, nema šta. I to mi nismo nešto imali taj, bile su priče da neće da bude i ako bude šta će da bude. Da li su to bombe, da li je to invazija, da li je to koja vrsta rata. Nemaš pojma koja vrsta intervencije ali nešto će da bude. Niti sad ti, ja sad kad sam prošao bombardovanje sad mogu da znam pa da kažem da bude veće ili manje ali ti tad, nemaš ti pojma šta je to ni koje su to bombe, ni nemam pojma. E sećam se tad sedeli smo nešto posle večere, naravno svi znamo momenat kad je krenulo gde smo bili, šta smo radili i sećam se da je ovaj, mama i tata su gledali neku glupu seriju, neka ono, otkud znam šta je bilo turska, španska, otkud znam, neka od tih sapunica. I ovaj, sećam se samo da je zalupao taj moj prijatelj Vlado Vučinić sa sve nekim kožnim kaišem, kao da ide u rat i kao: "Bombardovanje, idemo u podrum." Kažem šta. I onda su počele, počeo je kajron na sve to i da je krenulo. Mislim za Peć da nije bilo ništa te noći na, ali u principu ništa. Čale je rekao: "Ako hoćeš izaći pred zgradu izađi, neće da gađaju zgrade sigurno." I onda je bilo neko to uzbuđenje, bilo je to nešto, dešava se i onda kad je krenulo da roka, onda je tu bilo svega i svačega.

U Peći je prvih dana bilo malo zeznutije jer su gađali taj radar na Karagaču u centru grada, gađali su tu kasarnu ali van toga nije bilo tu ništa specijalno. Jesu par puta gađali brda oko Peći, pošto je tu bilo ono nekih starih bunkera iz I, II svetskog rata pa su tu mislili da nešto ima, pa su tu nešto rokali, otkud znam. I ovaj, to je to. A sem toga bilo poprilično mirno u gradu. Nama je veći bio problem iskreno ovaj, ovi, dezerteri. Pošto je bilo raznih dezertera koji su dolazili, pa se krili tu, ali krili se. Nisu to bili dezerteri, ne znam. fina deca mame i tate nego su dezerteri koji su ko zna gde pokrali te pare i pa sad ono dođe dezerteri i otvori kafić i ne znam šta sad tu. I više su nam oni bili problem zato što nisi znao šta može da se desi, na kog možeš da naletiš.

Nekako promenio se grad, mnogo ljudi je otišlo iz grada. Pošto sad, tu počinjem da shvatam da je Peć imala mnogo Crnogoraca. Do tada smo prosto to bili mi. Mnogo njih je otišlo za, za, za Crnu Goru kod svojih. Mi koji smo ostali, pa ono, bilo nam je u principu dosadno. Nisi imao šta da radiš, često nije

imalo struje, ponekad čak nije bilo vode po par dana, uglavnom telefoni apsolutno nisu radili. Ono, komunicirali smo se tako što smo se viđali, znali smo punktove gde se viđamo, skupljali se po ono nekim stanovima, tipa ne znam drugar iz solitera, Albanci koji su otišli su njima dali ključeve pa smo mi u stanu obitavali tu, družili se. I da, oni su imali veliki ovaj, neki TV i video pa smo onda nosili kasete i gledali tu filmove i otkud znam.

Otprilike, mislim, naš život je bio od toga da li ćemo da nađemo cigarete da kupimo i to je to. Nema, dosadno je bilo, užas. Mislim, stvarno je bilo ultra dosadno, nismo mi imali neke priče kad će to da krene. Da, bilo je naravno priča, e ovde su roknuli ovo, ili ono. Bilo je s vremena na vreme. Da pošto je bilo tih masa tih paramilitaraca, u principu te 'Pečke munje'¹⁸, i ti 'Legijini'¹⁹, otkud znam. S vremena na vreme oni su dolazili u grad, odlazili iz grada to je bilo, gledaš ih pa sad nemaš pojma ko je, šta je. Nekad prođe neka vojska, nekad ne, mislim dosadno. Eto dobar deo dana si spavao zato što noću si na toj straži suludoj. E to je jedino što nam je stvarno bilo, iz nekog razloga je pećka pivara još radila. Sad ne znam da li je radila punim kapacitetom ali se sećam toga da to, u šest ujutro prođe cisterna pa stane pa cisterna napuni ono nepasterizovano pivo u one galone, pa mi onda to nosimo kući to je najbolje pivo koje može da postoji, otprilike iz cisterne, ledeno i sve to. E to su neki detalji.

Taj drugi deo priče je to, ta tuga. Mislim ja se sećam da to, kad je krenulo i sećam se tih kolona. To, to je ono nešto upečatljivo čemu mislim i ne volim mnogo da se vraćam jer je baš jako, baš emotivno. Ovaj, sećam se tih nekih mojih prijatelja iz komšiluka koje vidiš u koloni i znaš da ne smeš da im pritrčiš, da ih zagriš i ne smeš da im mahneš zato što će ovi "naši" koji čuvaju kolonu da tebe udare ili ne daj Bože da upucaju ili nemam pojma. Mislim ne bi pucali u dete, ali otkud znam. I sad ti ono stojiš, gledaš kako neko s kim si odrastao ide u koloni čoveče. Mislim užas, kao šta sad?! Sad tebi dolaze neke informacije da kao oni idu samo jedan deo, da su im organizovani autobusi, da oni idu, nemam pojma, pa smo dobili informaciju da oni su sami odlučili da idu, pa nemam pojma mislim. Ja ne znam, taj ko kaže ovaj, da, ko i dan danas misli da ko je tog trenutka kad je video kolonu nije znao da oni ne idu svojom voljom, mislim nemoj da se lažemo. Da, neki sigurno nisu hteli da ostanu ovaj, zato što su znali šta može da ih snađe, ali mislim, nemoj da se lažemo, nisu oni otišli svojom voljom.

Pa bilo je tu priča mislim ne znam, blizu nas kod te 'Banane', to je ona velika prodavnica bila, ta cela firma se zvala 'Banana', da je tu kod 'Banane' neki ovaj, neki deda izašao i rekao: "Ja ne mogu da idem.", i onda su ga oni upicali na licu mesta i kao nastavili i to je tako telo stajalo tu. Ja to nisam, nisam video ali to su te neke priče kojih se sećam, koje su ovaj, koje su užasne. Bilo je tu, i to da isto zbog čega nismo smeli da prilazimo, jer je bilo priča da su neki naši prilazili sa flašama vode da im daju, pa su ih ovi naši tukli kundakom, otkud znam, da ne daju, da ne znam, njima je sve organizovano, šta vi njima?!

Mislim to su neke stvarno užasne stvari koje ja ne bih voleo da se stvarno nikada nikome da se dese jer, kažem mene apsolutno ne zanima ko je počeo, apsolutno me ne zanima ko je lošija strana tu. Apsolutno me ne zanima ko je u pravu, da li je, ne znam, da li Kosovo treba da bude nezavisno ili ne,

¹⁸ *Munje* su lokalna policijska jedinica osnovana u Peći, pri MUP-u Srbije za vreme rata na Kosovu, koja je delovala u Peći i okolini i čiji je deo bila i jedinica *Šakali*, iako danas ne postoji saglasnost da li su *Šakali* bili jedan vod u okviru jedinice *Munja*. Komandir ove jedinice bio je do svoje pogibije Vitomir Šalipur. Ova jedinica je odgovorna za masakr nad albanskim civilima u selu Čuška u maju 1999. godine. Under orders: War Crimes in Kosovo, Human Rights Watch, 2001.

¹⁹ Vidi fusnotu 9.

dakle apsolutno mi je irelevantno. Oni su meni i mojim prijateljima, mojoj porodici uništili i svima dakle iz našeg okruženja, Albancima i Srbima, uništili detinjstvo, dakle uništili su nam jedan lep deo života su mi uništili.

Dakle kod mene, naročito kod nas u Peći, ja stvarno ne znam ko je iz Peći, od tih Albanaca iz Peći mogao da bude taj ko želi rat ili bilo šta. Zato što je cela ekonomija u njihovim rukama. Svi, ne znam ono, sva trgovina, sve Albanci drže. Koga bre briga da oni nešto menjaju tu? Šta ima da menjaju, svi grade kuće ono, petospratnice nemam pojma, mislim budalaština, potpuna budalaština. I onda treba, danas da očekuje od tebe da ti ostaviš neki ovaj, da se postaviš u odnosu na to da li je Kosovo nezavisno ili ne. Kažem to je toliko irelevantno jedno pitanje, irelevantno. Dakle ono što mene zanima je to sad kad moj čale sad kad ode za Peć, počeo je pre par godina ono da ide par puta godišnje, neko udruženje Pećanaca, nemam pojma. Mene jedino zanima da njemu bude dole sigurno i da on može da ode kod 'Bućuka' na čevape, da može da ode na pijacu i možda sretne nekog od kog smo kupovali sir ceo život ovaj, i rugovski kajmak i da ne znam da on može da ode peške do Patrijaršije i da se vrati.

Znači, mene to zanima, mene ne zanima, iskreno me ne zanima, mislim, ja budem potpuno otvoren, meni je suludo i s druge strane da neko u 21-om veku pravi naciju.

Mislim, nacija kao koncept generalno, granice kao koncept. Mislim, meni je to suludo potpuno, dakle ja mogu da razumem to da ti sad hoćeš ovaj, hoćeš više, hoćeš veća prava hoćeš bolji život, hoćeš sve to i mogu da razumem da gomilu neobrazovanih su lako nahuškati sa obe strane na celu tu priču, ali to da ti sad danas imaš sa obe strane ljude koji razmišljaju na način ko je došao prvi tu, pa kao čije je sve to ili ne znam oko toga, ne znam ko je pre trista godina, da li je ovo bila prvo džamija pa crkva ili je bila crkva pa džamija? Ili da, da, to ne znam to da im život bude okrenut koje si nacionalnosti, koje si vere i idealno spojen od ta dva!? Ja to ne mogu, stvarno ne mogu više da razumem. Mene to toliko ubija u pojam da, da ponekad i ne vidim svrhu života u ovom celom regionu. Gde je to toliko važno, toliko kao ono priča danas da li je sigurno ići u Prištinu ili da li je njima sigurno da dođu ovaj u Beograd?

Nama često dolaze prijatelji iz Peći kad jure neke vize pa dođu uvek kod mojih da ih vide, neki su Albanci, neki su Turci, nije važno i oni žive u Peći. I sad taj ceo koncept to će još jako dugo, ali sad, da sutra Vučić izađe i kaže ovo je Kosovo je nezavisno, taj konflikt će i dalje jako dugo da traje zato što nema želje za pomirenjem kao što još uvek imamo priče oko toga da li je Srebrenica genocid ili masakr, da li je osam hiljada ili je tri hiljade ljudi. Mislim to su sulude priče u ovom regionu koje mene toliko ubijaju u pojam da ja, ne nisam toliko da mi treba da se skupimo jer smo mi sad Jugosloveni, ne. Ja sam potpuno da se uništi taj koncept nacije i da se apsolutno ne vera, religija da se izbaci iz javnog života da to bude lična stvar pojedinca, da ne može više nikad da utiče na bilo koga i kad kažem tu. Da, ko me prati po internetu zna da sam ogroman kritičar SPC²⁰ i sve to ali tu stvarno mislim na sve, sve ispovesti, religije, na sve to.

Ti koncepti u 21. veku meni je neverovatno, iznerviram se kad pričam o tome, a ne ono. Verovatno zato što to sve, ja mislim da to sve, ti koncepti su ono zbog čega ja nemam svoju kuću u Peći u koju je moj čale ugradio sve što je imao ovaj zauvek. To je zbog čega ja nisam bio dole toliko dugo i što na kraju krajeva bre nemam sve te prijatelje sa kojima sam odrastao. Mislim mi se sad jurimo nešto po *Fejsbucima*²¹, pa kao nalazimo se, ali mi se dodamo, ali onda mesecima tišina. Mi smo se dodali,

²⁰ Srpska pravoslavna crkva.

²¹ Facebook – popularna društvena mreža.

lajkujemo jedni drugima fotke ali ne razgovaramo. Ja sad, zato što, ja sad gledam sa moje strane, ne znam kako da mu se obratim, ne znam na kom jeziku da mu se obratim, ne znam da li još uvek priča srpski, prošlo je dvadeset godina. Ne znam šta da mu kažem. I onda makar sad se nešto okupljamo pa polako, polako pa ćemo se sresti pa ćemo ne znam ovaj pričati.

Ali to da ja nisam, ustvari to me ubilo u pojam što nisam ja to birao nego to je neko izabrao za mene da proceni da dole treba da se ratuje i da treba da su Albanci zli ili među Albancima da su Srbi zli, ne Sloba Milošević nego Srbi da su zli i da mi njih trebamo da poteramo. Mislim, ne znam. Zato ovaj ranije sam bio mnogo agresivniji u toj komunikaciji oko izražavanja tih stavova i veliki broj mojih Pećanaca me se odrekao kaže od danas to se ne radi preko politike nego te *unfriend-uje* na *Facebook-u* i veliki broj njih je to i misle da sam ja ne znam liberal, izdajica srpskog roda i tako dalje. Ali generalno to su ljudi koji povezuju veru i naciju kao nešto što je njihov identitet, važni deo njihovog identiteta, što ja generalno ne sporim. Okej, ja sam protiv nacije i religije ali ne sporim da je nekome to deo identiteta, ali da ti je to glavni deo meni je to suludo. Bre vidi koliki svet imaš čoveče a jedan život imaš, a ti se baviš time ko je prvi došao na Kosovo, koga bre briga, mislim? Idi na Tajland bre čoveče istražuj malo.

Marijana Toma: Opet ću te vratiti sad si pomenuo tu priču o identitetima. Jedan važni događaj u životu svakog čoveka vezan za identitet, ti si spomenuo kad si, svoj odlazak s Kosova ustvari i tebe roditelji šalju, pa se ti vraćaš i sad ti dolaziš u Beograd. To je juni '99. godine.

Nikola Jovanović: Da.

Marijana Toma: Kako izgleda Beograd za tebe? Šta si ti u tom trenutku u tom Beogradu?

Nikola Jovanović: Eh, šta sam ja? Turista još uvek. Ja sam došao da upišem faks i da se vratim.

Marijana Toma: Izvini koji si fakultet upisao?

Nikola Jovanović: Na kraju sam upisao Trgovinu i bankarstvo na BK²² jer je, hteo sam FON²³, hteo sam Političke nauke. Hteo sam paralelno žurnalistiku i ovaj, FON-u, i na FON-u IT²⁴. I na jednom i na drugom su mi rekli da ne mogu da upišem i da ćemo da se vratimo u Prištinu da upišemo, da je stiglo odozgo da ne sme da nas primaju. Ja sam bio na konsultacijama u studentskim službama. Čekaj ja ću da studiram, ne, ne, ne, stiglo je odozgo niko sa Kosova ne može ovde da se upiše.

I ja sam onda neko vreme ostao i onda sam upisao Fakultet za trgovinu i bankarstvo prosto zato što je to bio Karićev fakultet, taj fakultet je bukvalno u mom stanu napravljen jer je fakultet koji je trebao da bude u Peći, pa je onda je krenulo to na Kosovu i oni su ga prebacili za Beograd zajedno sa Fakultetom za menadžment. I sad dekanka, koja ono prijateljski, mislim bila je kod mene u stanu, bila je u Peći više puta i sve to, cela studentska služba Pećanci i kao 'ajde upisaću to. Bankarstvo ne da me nikad nije zanimalo u životu i zato nikad nisam završio taj fakultet ali upisao sam ga. Taj fakultet mi je dao nešto mnogo bolje. Dao mi je ovaj mogućnost da budem u AIESEC²⁵, toj studentskoj organizaciji koja

²² Univerzitet Braća Karić.

²³ Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu.

²⁴ Informacione tehnologije.

²⁵ Association Internationale des Étudiants en Sciences Économiques et Commerciales (Međunarodna asocijacija studenata ekonomskih i trgovinskih nauka). AIESEC se više ne koristi kao akronim već samo kao ime organizacije.

mi je otvorila vidike, ubila i one predrasude koje sam mislio da nemam a koje sam imao, koja mi je pružila ono sve, sad i najbolje prijatelje, čak i suprugu današnju i ovaj, sve to. I vrlo sam zadovoljan svojim izborom tada jer da sam bio na FON-u pitanje da li bi se. Oni su imali više tih studentskih organizacija i ne verujem da bi se tako baš učlanio kao što sam ovamo bio.

E sad mislim, bilo mi je zbunjujuće, znaš. Ja sam već tad bio tih nedelju dana i ja sam vreme uglavnom provodio sa ovim Vladom Lončarevićem, onim koji je bio ranjen i to tako što smo išli ovaj svakog dana na, na, na Banjicu, da se pecka strujom, da mu prorade živci na ruci, pošto je imao te fiksatore, ovaj sve to. I onda sam ja provodio vreme sa njim i bili smo u komšiluku, dosta blizu smo živeli, na Novom Beogradu, ja baš kod opštine, obojica tu, on tu oko Fontane, ja kod opštine. I onda smo išli 78-om, toga se sećam idemo na Banjicu tamo ga ja peckam onom strujom, zezamo se, ovaj onda se vratimo i tako proživljavao sa njim sve te njegove operacije koje je on morao da ima, vađenje kuršuma, nemam pojma, svašta nešto, mislim užas.

Ovaj, i pored toga sećam se da sam se gubio. Sad ono Omladinskih brigada 2, zgrada na kružnom toku, pogledam sa prozora gde treba da idem, do *McDonaldsa*²⁶ i izađem iz zgrade i odem u suprotnom smeru zato što je meni sve to bilo ogromno i trebalo mi je neko vreme da se naviknem. Morao sam odmah da počnem da radim. Ja sam upisao taj faks, ovaj prosto i sad nije to bila neka želja za ne znam kakvim životnim stilom, ali prosto treba ti neka kinta a moji ne mogu da to priušte.

Ćale je došao, nije hteo da se gura. Mislim Karići su stvarno tad pomagali ogroman broj ljudi koji je radio kod njih, i koji nije radio kod njih, prijatelji, oni su gledali da ih zaposle, gde god mogu da ih pomažu. Sad Ćale nije hteo da se gura, iako je on bio njima jedan od najvažnijih ljudi dole. Dobio je on na kraju posao, nije to bila visoka neka pozicija, ali posao kojim je on bio zadovoljan, imao je platu, i ovaj itd. Mama naravno nije radila, ona je sedela kod kuće i ona je imala ponude nekih ovaj laboratorija ali ona prosto nije bila više nizašta nakon tog kidnapovanja i svega toga tako da je ona sedela kući i ovaj ja sam morao da počnem da radim. I to je bilo isto kod Karića u njihovom Dizajn studiju što je meni tada bio *dream job*²⁷ jer sam sanjao o tome da se bavim dizajnom. Tamo sam bio levo smetalo, da se razumemo pravio neke power point prezentacije, neke budalaštine, to je neko vreme.

Onda sam to napustio i onda sam bio, čak i u Đinđićevoj²⁸ vladi u Agenciji za obezbeđenje državne uprave, mali od palube, vadio papire ali tada su direktorka Sonjica Bruno ono nešto prepoznala u meni i malo me mentorisala i rekla mi gde da se razvijam i ovo ono i što i dan danas sam joj zahvalan na tome.

I ovaj, e sad ja sam tu paralelno faks, posao i *AIESEC* ne može. Ja sam odabrao srećom kažem *AIESEC* i posao i bavio se aktivno jednim i drugim ono, maltene *full time*²⁹. Posao u agenciji, agenciju sam napustio ustvari kad smo radili taj veliki internacionalni kongres ovaj u Srbiji. I da meni je tad bilo jako teško pošto ja nikad nisam bio regrutovan, jer tako propustili su me i to sećam se događaja iz Peći da onda oni dođu u školu pa onda ko nije regrutovan, mi se javimo. Da odete sutra u kasarnu i ja sam otišao međutim to je bilo subota i kad bih našao danas tog vojnika koji je bio na kapiji i koji mi je rekao: "E subota je nema nikog ali slušaj me, bićeš mi zahvalan, nemoj nikad više da se pojaviš ovde,

²⁶ Američki restoran brze hrane.

²⁷ Posao iz snova (eng).

²⁸ Zoran Đinđić, prvi demokratski izabran premijer Republike Srbije, 2001-2003. godina.

²⁹ Puno radno vreme (eng).

jesi lud, beži od vojske.” I ja se nikad nisam pojavio i žao mi je što mu nisam uzeo ime i prezime da ga nađem i da ga častim.

Meni je bio veliki problem nisam mogao pasoš da napravim, tad je trebao papir iz vojske za pasoš i nisam mogao da putujem. Kod AIESEC, najbolje je kod AIESEC to što možeš da proputuješ svet za mizerne novce. Svuda imaš smeštaj, putne troškove i sve živo. U nekom trenutku sam uspeo pa sam išao za Kanadu, nije važno a onda smo pravili taj veliki kongres u Beogradu koji je bio meni *full time* posao. Radili smo ga maltene besplatno ali bila je obećana neka kao plata jer to je bio veliki budžet.

I onda sam posle bio u stalnoj konferenciji gradova i opština, počeo kao mali od palube, vadio papire iz štampača, održavao IT mrežu i onda bio čak osnivač njihovog radnog tela. Radne grupe za IT upravu u opštinama i gradovima i onda kad je tu već krenula da se razvija karijera ja sam skontao da ne želim time da se bavim i onda sam otišao na, to se zvalo praksom preko AIESEC, ustvari je bio *full time* posao u Istanbulu u *Microsoftu*³⁰, *Middle East and Africa* kancelarija gde sam se bavio društveno-odgovornim poslovanjem, *CSR-om*³¹ naravno u tom celom regionu od Pakistana do Južne Afrike, jedna fantastična pozicija.

I onda se budala vratio nazad, ovaj kući, čak sam insistirao da se vratim i šefica mi nije dala pa sam ja njoj čak izmislio, to moram nekad da joj kažem, ovaj da joj priznam istinu, ja sam izmislio da moram da idem na operaciju noge samo da bi se vratio ovaj u Srbiju. Jer mi ona nije dala. Ona je čak htela da mi plati ovaj iako je znala da ja nemam faks ali trebala mi je još jedna godina iskustva koja može da se podvede pod menadžerstvo, da bi mogla da mi plati *executive master*³² na *London School of Economics*³³ u Londonu za *CSR*. I ja sad, znao sam ja da je to dobro, ali dobro biće još šansi. I vratim se da u Beogradu osnujem *NGO*³⁴ koji se bavi društveno-odgovornim poslovanjem i tu naletim na zid našeg *NGO* sektora. Nisam znao da moraš da poznaješ ljude da bi dobio neku lovu, nema veze kakav je projekat.

Pa sam odbio još jednu poziciju, isto budala u Kaliforniji u *Hewlett-Packard* i onda sam završio eto u ljudskim resursima čime se i danas bavim. Bio u Erste banci lokalnoj, pa u Erste grupi, njihov Korporativni univerzitet i evo već pet godina poslednjih sam konsultant ovaj, bavim se digitalnim medijima, ljudskim resursima, organizacionim razvojem, organizacionom kulturom i tako nekim stvarima. I ovaj, ali sve to opet kažem pitanje je, realno pitanje je da nisam na taj način došao i da nisam na taj način upisao fakultet ovaj i ušao u AIESEC, da li bi moja karijera bila takva i moj život kojim sam danas izuzetno zadovoljan, ali ovaj, eto ne bih da ponavljam takav ovaj, sve te detalje iz detinjstva.

Marijana Toma: Mene sad zanima još, tvoji roditelji, kada dolaze u Beograd?

Nikola Jovanović: Pa oni su došli pa eto desetak dana nakon potpisivanja mira. Dakle, oni su ostali, ovaj, oni su, poslali su samo prvog, drugog dana, poslali smo im dva auta dole. Poslali su taj jedan po prijateljima, napunili ga i jedan od prijatelja je vozio. I njima je odgovaralo zato što oni imaju više

³⁰ Jedna od najvećih svetskih kompanija za informacione tehnologije.

³¹ Corporate-social responsibility.

³² Magistarske studije za profesionalce na srednje ili visoko rangiranim pozicijama, obično vezano za poslovnu administraciju ili menadžment.

³³ Jedan od najboljih univerziteta u Velikoj Britaniji.

³⁴ Non-governmental organization.

mesta u svom autu da popakuju još par stvari. Poslali su fotografije, par kofera sa garderobom i to, i oni su ostali, sa namerom da ostanu. Mama je bila tu svesnija, ona je bila u fazonu, kao: "Ajde da idemo", a ćale je bio ono: "Gde mi da idemo? To je naše, moje, ja sam tu rođen. Moj otac je tu rođen, moj deda. Gde ja bre da idem odavde?", kao da ima 80 godina, a ne. Mislim ćale je bio tako malo zaslepljen, gledao kroz pink naočale sve to i onda se desilo to šta se desilo i onda su ovaj nakon dva tri dana. Mislim, oni su bili zatočeni, ne znam kako to da nazovem, pet ili šest dana, nisam tačno siguran koliko i oni su prosto seli u taj pik-ap i došli za Beograd.

Marijana Toma: Šta se desilo sa imovinom?

Nikola Jovanović: Sa imovinom? Pa uspeo je ćale sve da proda na kraju. A sad to je ono. U stan je ušao naš, ono naše te prve komšije sa kojima sam ja odrastao ovaj i sve to. Da, tu ima zanimljivih nekih priča. Da ne detaljšemo ali njihovog tog najstarijeg u kući su čak hapsili bili i kod njega nalazili spiskove. Tad je to bilo tako organizovano dok nije zvanično postojala UČK³⁵ nego su oni tako funkcionisali u nekim ćelijama, šta god. Kod njega su našli spisak, on je uhapšen bio i onda je ćale išao da ga vadi iz policije jer kao to je komšija. Nemojte da mi hapsite komšiju, da li ste normalni. Onda je ćale iskoristio sve svoje i onda su ćaletu rekli: "Nema problema pustićemo ga ali mora da nestane iz grada", jer kao kod njega su našli spisak gde smo mi na spisku za likvidaciju ako dođe do rata. Bukvalno, on treba nas da sredi. Sad on nije bio u tom fazonu, znam, odrasli smo tu, nema šta. Ali tu mu je spisak. Onda je posle toga nestao, prosto otišao, povukao se, mislim gde je već bio.

Njegov sin Ramiz koga je ono obožavam koji mi je bio jedan od uzora u detinjstvu. Onako visok, jak ogroman, pametan, on nas je organizovao, nemam pojma, super jedan lik. On je bio neki, čak neki visoki komandir, šta li već, UČK, nemam pojma. Nakon rata oni su ušli u naš stan i bili u njemu ovaj dugo. Mi tad nismo još komunicirali ništa tek kad je organizacija dala UNMIK ili šta li već, nemam pojma, ali ta organizacija koja se bavila imovinom, naša koju smo popisali ovaj i oni su nam rekli da je on u stanu i mi rekli ok, makar znamo ko je ako ništa drugo.

Mi smo imali taj stan, imali smo lokal koja je bila garaža iza zgrade pa je ćale napravio lokal od toga kao i svi. To su na kraju srušili, to jedino nije uspeo da proda to su sravnili sa zemljom i napravili to neko šetalište, šta li, i imali smo tu kuću koju je ćale nesrećno pravio tih svih godina. I na kraju stan smo prodali, prosto neki čovek se javio i završili to sa advokatima, za mizerne pare, ali nama je pomoglo da vratimo dugove, pošto smo mi sad u Beogradu.

Bili smo u jednom od stanova, koji su Karići bili vlasnici pa smo mi taj stan dobili na korišćenje i u nekom trenutku smo morali. Bio je mali i užasan, ali prosto super je bio i hvala im mnogo na tome, ali morali smo da izađemo odatle. I sad, ćale je pravio, ćale je bio jako dobro povezan čovek i on je činio ljudima godinama i onda su se sad neki od tih mnogih, par njih se javilo da njemu pomognu. Tako da su mu, onda je dobio neko to parče zemlje ili za sitne pare ili besplatno, više nisam ni siguran i počeo je da pravi taj neki objekat gde je dole kao neki lokal a gore dva stana po pedeset kvadrata. I onda kad smo to morali hitno da sredimo da bismo otišli iz tog stana on je neke pare i pozajmio da se taj stan sredi i onda je te pare od stana koji je prodao u Peći su dobro došle da to vrati te neke dugove i da nešto sitno stavi u banku da ima kao ušteđevinu.

Kuću su razgradili potpuno, kako da kažem ta kuća je bila pred useljenje. Bukvalno, bilo je još nedelju dana radova, da se samo instalira grejanje i da se uselimo bukvalno. I onda su oni razgradili sve to,

³⁵ Oslobodilačka vojska Kosova, UČK; алб. Ushtria Çlirimtare e Kosovës.

poneli to grejanje, skinuli sve, sve je novo. I tako da je na kraju, prodao je sve to, kuću sa zemljom i to isto za neke mizerne pare. Mislim, dugo je odolevao tome jer to je njegovo, to je nešto što ga veže dole ali je u nekom trenutku skapirao da nema, povratka, nema. Nemoj da se lažemo. Možda je on nekad pred kraj, pred smrt ode dole pa nemam pojma šta. Nema, mi živimo u Beogradu sad i ako odemo odavde idemo negde dalje, povratka dole nema.

Marijana Toma: Rekao si da si -- čini se da se tvoj život deli na onaj u Peći i ovaj drugi u Beogradu sa tim *AIESEC*, sa tim putovanjem i sa svim tim. Htela sam ustvari da te pitam kako si upoznao svoju suprugu sadašnjju?

Nikola Jovanović: Pa dobro i jeste na neki način tako. Sad, nisam siguran da li je to sve zbog svega toga šta sam proživio na Kosovu ili bi svejedno bilo tako i da sam samo prosto došao i studirao ovde. Nemam pojma zato što ja mislim da je to samo interesovanje. Nije da ja sad nešto, mislim ok, ne idem na okupljanja Pećanaca prosto me ne zanima to. Volim ja da vidim svoje prijatelje ali njih mogu da vidim i van toga, ali ovako da viđam neke i da slušam, da me 100 ljudi pita zaredom: "E jesi prodo dole nešto?" ne mogu to. Ali nije nešto da ja sad to izbegavam.

Ja se stvarno viđam i u kontaktu sam sa gomilom njih i naročito sa tom mojom generacijom iz škole. Mi od kad je Nikola Rajević počeo da nas okuplja stvarno zblížili smo se dosta i družimo se dosta. Mnogo nas ima decu različitih uzrasta doduše, nekima deca kreću na fakultet moja generacija a ja sad kao dobro, ovaj. Tako da, mislim, nije mi to potpuno odvojeno, ali da činjenica je da većina mojih najbližih prijatelja sada su ustvari oni iz vremena studiranja i *AIESEC*-ovanja i generalno sa raznih mojih tih poslova. Od 2000-te radim ovaj pa onda imam gomilu tih kolega itd.

Suprugu sam upoznao kroz *AIESEC*. Ona je vodila kancelariju u Nišu, ja sam bio u kancelariji u Beogradu, i ovaj. Mislim znali smo se kroz organizaciju i onda sam ja još bio nešto zadužen za njih, kao neka vrsta mentora i da im pomognem i onda sam dosta vremena provodio dole ali tad smo stvarno bili prijatelji. Mi smo tek kasnije čak kad sam ja, ja sam otišao prvo za Istanbul, pa tek onda ustvari smo mi se skontali. Ona je došla u Istanbul na neku konferenciju i tu smo se ustvari onda skontali. I onda to je posle bila malo patnja narednih par godina pošto sam ja bio u Istanbulu godinu i po dana, pa sam onda došao u Beograd, pa je onda ona bila u Parizu godinu i kusur dana pa sam ja putovao non stop.

Ja sam tad već bio u Erste grupi pa sam koristio to. Zezam se stalno da ono još nisam isplatio tu kreditnu karticu za sve te avione do tamo i to, ali vredelo je svake pare. I tek onda kad se ona vratila iz Pariza tu negde smo počeli da živimo zajedno. Da, da nije bilo *AIESEC*-a i tog studiranja verovatno se ne bi ni upoznali ni videli, prosto ona je bila u Nišu, ja u Beogradu.

Da, tu je anegdota. Njen tata dok još nismo ni bili zajedno, mnogo pre toga nešto sam zbog *AIESEC*-a bio u Nišu pa sam prespavao kod njih jer svi spavamo kod nekoga. I onda me je njen čale zezao e sad nema to, prespavao si i sad moraš da je ženiš. I ja sam to uzeo za ozbiljno i eto. Ovaj, a i to je isto anegdota njihov tata koji je njima dvema sestrama rekao može šta god samo nemoj da mi dovedete u kuću Kosovara i Crnogorca. Pošto sad u Nišu ima veliki broj ljudi s Kosova i Crne Gore koji studiraju i to sad oni su poznati kao divljaci po kafićima i ovo, ono. I eto, jedna se udala za Crnogorca, druga za Kosovara (...).

Marijana Toma: Sad imaš Filipa koji ima?

Nikola Jovanović: Dve i po godine

Marijana Toma: Dve i po godine. Rekao si malopre da možda postoji mogućnost da jednog dana ako odeš na Kosovo možda odvedeš i njega. I htela bi opet da se vratim za kraj na to jedno, ovaj -- koja je prva stvar koju ćeš naučiti svoje dete o Kosovu, o Peći?

Nikola Jovanović: Da je to najlepši grad na svetu sa najboljim pivom. Eto to je to. Meni je, i kažem i dok smo bili dole, mi smo uvek zezali smo, imali smo nadimke za stanovnike svih ostalih gradova, ovaj, i stalno smo ih zezali i mi smo uvek tako se držali, mi smo malko iznad njih, mi smo zapad za sve njih jer smo *de facto* bili zapad na Kosovu. I imala je ta neka kultura koju i dan danas ja nekako vidim kad vidim u tim grupama, često vidiš ljude koji se druže zato što su s Kosova. I prosto oni su prošli slične stvari itd. i onda se lakše skontaju. A Pećanci se prosto druže s Pećancima. Ne druže se s drugima s Kosova nego s Pećancima. To je tako jedna kultura.

I onda mislim da to Filipa ako budem vodio dole da ću to prvo da skonta da to, da stvarno jeste najlepši grad, sa najlepšim pogledom na Rugovu, ovaj i ta Pećka patrijaršija koja je stvarno specijalno mesto. Ja se sećam isto to kao mali da nama nije bilo čudno da kad nam kažu da tu dolaze ljudi iz raznih krajeva sveta, raznih religija, dolaze i mole se tu zato što je to specijalno sveto mesto koje postoji odvajkada. To i Dečani. Dečani je isto jedno specijalno mesto ne zato što sam kršten tamo jer mislim meni to iskreno ne znači ništa ovaj, nego zato što je specijalno jedno mesto kulturno istorijski ako ništa drugo.

I čak ne mislim na neku specijalnu istoriju nego sada se stvara istorija tamo. To je jedno mesto koje je fenomenalan primer na koji način treba funkcionisati, na koji način treba makar pokušavati da se integrišeš u lokalnu zajednicu irelevantno da li je to Republika Kosovo, Republika Metohija ili Srbija, nego prosto to je to. Tako da kad ga budem vodio biće to sigurno taj niz, ovaj Peć, Dečani, Prizren koji je možda većini najlepši grad a meni je drugi najlepši grad logično, ovaj, na svetu i to je to.

Marijana Toma: Ako ima još nešto što bi želeo da dodaš?

Nikola Jovanović: Pa nemam pojma, ovaj, ne znam eto generalno da kažem da je, mislim sva ta, mislim voleo bih. Razmišljajući o tome da treba da dođem ovo da radim, nisam znao šta da očekujem niti sam hteo, hteo sam prvo da se spremim, čekaj, da istaknem ovo ili ono pa sam skontao, ne. Pustiću tebe da vodiš i mislim da je tako bolje i da mi budu stvarno moja sećanja. Sve ovo što sam ja rekao je vrlo subjektivno iz mog ugla gledano. Možda, da i neke stvari koje su meni bile važne pa sam ja tako, tako ih i pamtim, ono.

Mislim da je važno pričati o svemu ovome, mislim da je važno da čujemo priče jedni drugih, ovaj, da vidimo da smo svi prošli vrlo slične stvari jer ja sad ono kad imate, mi i dalje imamo prijatelje ovaj iz Peći koje rekao sam već dolaze tako kod nas. I onda vi čujete i od njih priče. Nije to sad dole med i mleko, nije to. I oni proživljavaju strašne stvari i dalje. To su ucene, to je ono da ako imaš svoju trgovinu, svi ti naši prijatelji su neki trgovci i ti moraš da plaćaš razne vrste reketa. Te ovo udruženje veterana UČK, te ovo udruženje, onako udruženje i ti moraš to da plaćaš. Inače te obeleže. Kao to je najbolja varijanta kad te obeleže samo da si takav, a ume tu i kamen da da ide u radnju i svašta nešto, ogroman je pritisak.

Vidiš, to mi je isto jako zanimljivo, što vidiš nostalgiju s njihove strane. Opet kažem to su ti neki ljudi iz Peći. To su neki naši ljudi. Nisu ljudi koji su razmišljali o tome da li Kosovo treba da bude nezavisno,

treba da bude državu i da vredi ići u rat zbog nje. Nego su to ljudi koji su, mi smo svi ljudi koji smo živeli zajedno. Oni sad, mi njima isto nedostajemo kao i oni nama. Dakle to su te neke prijateljske veze. I voleo bi da što više, da se da šansa takvim ljudima kao što ste vi meni dali šansu da ja ispričam svoje iskustvo, da ti ljudi ispričaju svoje priče jer mi nemamo mnogo šanse da razgovaramo jedni s drugima.

Obično razgovaraju ili države ili neke organizacije koje su srpske u Srbiji označene kao izdajničke, kosovske na Kosovu označene kao izdajničke. I to nije dobro, mislim, to nije zdravo i to nas neće. Te su organizacije isto jako važne jel da, i prave spiskove nestalih itd, ali mislim da treba što više dati šansu običnim ljudima da, sad ono. Sad ne znam na koji način sad da ne ulazim u to ali mislim da nije to jedini način da mi shvatimo da smo mi ustvari isti, da isto nas maltretiraju naše države kroz, da isto prolazimo kroz svake izbore, nacionalizam i kod njih i kod nas i to nikom ništa dobro nije donelo. Blokiraju nas zbog toga, njih naročito na Kosovu. Pasoši, vize, nemam pojma. Nas malo manje te vize ali ima mnogo predrasuda zbog svega toga prema nama, tako da mislim što više te komunikacije, mislim da je to jedini put napred. Eto.

Marijana Toma: Hvala ti puno, Nikola.

Nikola Jovanović: Hvala tebi.